

skraćena verzija knjige

VRLINE UČENIKA

U SVJETLU KUR'ANA
SUNNETA I ŽIVOTA ČASNIH
PRETHODNIKA

dr. Enes Ahmed Kerzun

posebno izdanje

Naslov:

skraćena verzija knjige
VRLINE UČENIKA
U SVJETLU KUR'ANA,
SUNNETA I ŽIVOTA ČASNIH
PRETHODNIKA

Autor:

Dr. Ened Ahmed Kerzun

Prijevod:

Bilal Dervišić

Lektor:

Enis Brkić

Obrada:

Enis Brkić

Arapski tekst:

Enis Brkić

Recenzija:

grupa daija

Dr Enes Ahmed Kerzun

skraćena verzija knjige

VRLINE UČENIKA

U SVJETLU KUR'ANA,
SUNNETA I ŽIVOTA ČASNIH
PRETHODNIKA

2013. godine

Uvod i predgovor

Hvala Allahu koji poučava peru, koji čovjeka poučava onome što ne zna. Njega, Uzvišenog hvalimo kao zahvalni robovi i Njega veličamo. Neka je mir i spas na onog koji je poučio ljude dobru, kojeg je Allah poslao iz milosti prema svim svjetovima da upućuje na istinu i pravi put. Doista je traženje nauke od najboljih načina približavanja kojima se rob približava svome Gospodaru i od najizrazitijih pobožnosti koji podižu ugled muslimana i uzvisuju njegovu vrijednost kod Allaha Uzvišenog. Allah ﷻ je naredio svojim robovima da stiču islamsko znanje i da druge podučavaju islamskom znanju, da razmišljaju i upozorio ih da se čuvaju neznanja i slijeđenja strasti. On je objasnio da će na Sudnjem danu čovjeku koristiti samo znanje koje je sticano iskreno u ima Gospodara, s kojim se htjelo steći Njegovo zadovoljstvo i s kojim se nastojalo islamski vaspitati i odgojiti po odgoju prvaka stvorenja Poslanika ﷺ, čiji je odgoj bio Kur'an.

Zato nije nimalo zaostajalo nastojanje Resulovo ﷺ da odgoji ashabe od njegova nastojanja da ih znanju podučiti. Njegovo nastojanje da vaspita njihove duše i da ih očisti nije bilo manje od nastojanja da im pojasni i objasni islamske propise. Znanje bez odgoja ne koristi i znanje koje ne prati čista i odgojena duša će biti dokaz protiv njegova vlasnika na Sudnjem danu, kada neće od koristi biti nikakvo blago a ni sinovi, samo će onaj koji Allahu srca čista dođe spasen biti. Zbog svega ovog bila je vidljiva briga naših dobrih prethodnika da odgoje učenike (one koji traže znanje) i očiste njihove duše i izliječe ih od bolesti njihovih srca pa su ih prvo podsticali na odgoj prije znanja i pratili njihova stanja poput ljekara koji liječi bolesti tražeći svaki korisni lijek dok se bolesnik ne podigne iz postelje i izliječi od svoje bolesti.

Nije čudo što nalazimo desetine djela koja su napisali učenjaci selefa a koja govore o ponašanju i vrlinama učenika, i

načinu odgoja i vaspitanja tako da su da su njihovim trudom proizašle blagoslovljene generacije snadbjevene islamskim znanjem, postupale su po njemu i njegovom moralu. Uistinu je ta ulema uradila najbolji poduhvat, i udarila je temelje islamskoj civilizaciji koja se smatra ponosom cijelog ummeta gdje je veličina i mjesto učenjaka prevazilazila položaj vladara, a to je postalo ponos znanja i učenjaka što je jasna vrlina u islamskoj sredini. Takvo stanje je potrajalo nekoliko stoljeća pa je počelo opadanje. Oslabio je ugled učenjaka u očima ljudi kada je oslabilo strahopoštovanje prema Allahu u srcima učenjaka. Učenjaci su se okrenuli natjecanju sa dunjalučarima, sticali prolazna dobra ovoga svijeta i takmičili se radi ugleda na njemu.

Danas vidimo prve korake svijetlog povratka Allahovoj vjeri. Još uvijek gledamo kako se mnogi učenici okreću od onog odgoja kojem su dobri prethodnici podučavali učenike i zapažamo kako se natječu da steknu diplomu, naučno znanje ili naučne titule želeći položaj u društvu i tražeći sebi službu sa velikom platom, tako je znanje postalo sredstvo a ne cilj. Ovakvi učenici se zadovoljavaju sa onim što su učili na univerzitetima. Tada su stekli svoje diplome i većina ih nakon zavrešetka školovanja prestaje da se bavi naukom.

Još gore od toga je što oni misle da znanje koje su stekli na taj način ih čini učenjacima i da ih stavlja ured velikih učenjeka fikha kojima ni prašine ne mogu potrti. I pored toga što sve to što su stekli od znanja i što su specijalizirali ne prelazi jedan mali dio od dijelova nauke.

Zato je obaveza za učenike da se posavjetuju među sobom, da jedan drugog podsjećaju na strahopoštovanje prema Allahu od kojeg se ne može ništa sakriti i da se odgoje lijepim odgojem bez kojeg nije dozvoljeno nijednom učenjaku ni učeniku da bude bez njega.

Nema sumnje da islamski neprijatelji planiraju kako da udalje muslimansku omladinu od korisnih znanosti a posebno šerijatske nauke s kojom je život našeg ummeta, njegova

budnost i njegova snaga. Oni nastoje da mladići muslimani beskorisno potroše vrijeme raznim zabavama a najviše ih ljuti kada vide sinove muslimana kako se posvećuju nauci i kako se odgajaju po njoj.

Zato brate učenice okreni se istinskoj vjeri kroz znanje, rad i odgoj po njemu.

*Ako želiš da sretneš svoga neprijatelja
ponižena i da ga uništiš tugom i spališ brigom
traži visinu u opskrbi se znanjem jer
onaj koji poveća sebi znanje poveća svome zavidniku tugu.*

I na kraju ovog uvoda želio bih da ponudim čitaocu osnovne vrline o kojima ću govoriti u ovoj knjizi, a te vrline su:

1. Iskrenost,
2. Rad po znanju i udaljavanje od grijeha,
3. Poniznost (skrušenost),
4. Poštivanje učenjaka i druženje sa naukom,
5. Strpljivost na traženju znanja,
6. Natjecanje u traženju znanja,
7. Odanost i povjerenje,
8. Širenje znanja podučavanje njemu,
9. Skromnost na dunjaluku,
10. Čuvanje vremena i njegovo korištenje,
11. Obnavljanje znanja iz straha da se ne zaboravi,
12. Blagost i stid,
13. Druženje sa dobrima.

Ukoliko su ove vrline oružje kojeg treba da posjeduje učenik koji traga za šerijatskom naukom kako bi njegovo znanje urodilo plodom i očistilo njegovu dušu, popravilo njegovo ponašanje i ophođenje među ljudima onda su učenici najpreći za ove

vrline i odlikama, oni koji uče Kur'an koji su Allahovi odabranici i miljenici.

Oni su prvaci ummeta sve dok se budu ponašali po Kur'anском odgoju i slijedili njegovu uputu.

Allaha molim da nas učini od onih koji slušaju Kur'an i slijede ono najljepše iz njega i da nam podari korisnu nauku i dobra djela jer je On doista plemeniti i darežljivi.

Vrijednost traženja znanja i položaj učenjaka

Prije nego što započnemo temu o moralu učenika (onog koji traži znanje) lijepo je da spomenemo nešto o vrijednosti nauke, položaju učenih i veličini njihove vrijednosti kod Allaha ﷻ, zatim što je spomenuto po ovome u Kur'anu, hadisima (sunnetu) Allahovog Poslanika ﷺ, i izrekama poštovanih ashaba i časnih prethodnika.

Nema sumnje ako učenici spoznaju veličinu počasti koju stiču traženjem znanja i ugledno mjesto koje uživaju učenjaci da će ih to učiniti još više ustrajnim na putu nauke i sticanja znanja i da se odgoje u šeriatskim moralom koje će im još više povećati mjesto i vrijednost kod Allaha ﷻ i uzvisiti njihov ugled a i drugi ljudi će se okoristiti s njima.

U nastavku ukratko ćemo spomenuti što je navedeno o podsticanju na traženje nauke i mjestu učenjaka i koje im je velike nagrade i neizmjerne blagodati spremio Allah ﷻ.

Kur'anski ajeti koji govore o vrijednosti traženja nauke i položaju učenjaka

Kaže Allah ﷻ pojašnjavajući vrijednost učenjaka i kakvo imaju mjesto i ugled:

قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ إِنَّمَا يَتَذَكَّرُ أُولُو الْأَلْبَابِ

"Reci: 'Zar su isti oni koji znaju i oni koji ne znaju? Samo oni koji pameti imaju pouku primaju!'"¹

I kaže Uzvišeni:

يَرْفَعُ اللَّهُ الَّذِينَ ءَامَنُوا مِنكُمْ وَالَّذِينَ أُتُوا الْعِلْمَ دَرَجَاتٍ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ

"I Allah }e na visoke stepene uzdignuti one me|u vama koji vjeruju i kojima je dato znanje. - A Allah dobro zna ono što radite."²

Uzdizanje na visoke stepene govori o velkoj vrijednosti i podrazumjeva uzdizanje na ovome svijetu povećanjem ugleda i lijepog spomena, a na drugom svijetu visokim stepenima u Džennetu.

Na vrijednost znanja i obaveznost njegova povećanja ukazuju riječi Uzvišenog ﷻ gdje naređuje svome Poslaniku ﷺ:

وَقُلْ رَبِّ زِدْنِي عِلْمًا

"I reci: 'Gospodaru moj Ti znanje moje pove}aj'."³

Allah ﷻ nije naredio svome Poslaniku ﷺ da traži povećanje ničega drugog osim znanja a ovdje se misli na vjersko šerijatsko znanje koje koristi robu da spozna svoga Gospodara i

¹ Ez-Zumar, 9.

² El-Mudžadala, 11.

³ Ta-ha, 114.

da spozna ono što mora od propisa svoje vjere u robovanju i ophođenju prema svome Gospodaru.⁴

Allah ﷻ je počastio nauku i učenjake općim dobrom naglasivši to u Svojim riječima:

يُؤْتِي الْحِكْمَةَ مَنْ يَشَاءُ وَمَنْ يُؤْتَ الْحِكْمَةَ فَقَدْ أُوتِيَ
خَيْرًا كَثِيرًا وَمَا يَذَّكَّرُ إِلَّا أُولُو الْأَلْبَابِ

*"On daruje znanje onome kome On hoće, a onome kome je znanje darovano - darovan je blagom neizmjernim. A shavtiti mogu samo oni koji su razumom obdareni."*⁵

Rekao je Mudžahid: " يُؤْتِي الْحِكْمَةَ - daruje znanje tj. znanje i razumijevanje."⁶

Isto tako ono što potvrđuje važnost znanja i obaveznost njegova traženja su riječi Uzvišenog ﷻ:

فَاعْلَمْ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَاسْتَغْفِرْ لِذَنْبِكَ وَلِلْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ

*"Znaj da nema boga osim Allaha! Traži oprost za svoje grijehе i za vjernike i za vjernice!"*⁷

Ovdje je Uzvišeni ﷻ počeo sa znanjem prije djela na što ukazuje el-Buhari.⁸

Korisno znanje ima mnoge plodove od kojih su najvidljiviji praktikovanje njegova nosioca u bogobožnosti od Allaha ﷻ a učenjaci su ljudi koji se najviše boje svoga Gospodara, nakon

⁴ Ibn Hadžer el-Askalani, *Fethu-l-Bari*, 1/141.

⁵ El-Bekare, 269.

⁶ Imam Ebu Bekr el-Adžiri, *Ahlaqu-l-'ulema*, str. 9.

⁷ Muhammed, 19.

⁸ *Sahihu-l-Buhari*, Poglavlje o nauci, bab: Znanje prije djela, 1/25.

što su naučili od znanja koje im je povećalo spoznaju o njihovom Gospodaru i učvrstilo iman u njihovim srcima. Kaže Uzvišeni:

إِنَّمَا يَخْشَى اللَّهَ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمَاءُ

"A Allaha se boje od robova njegovih - u-eni."⁹

Učenjaci su oni koji razumijevaju ispravno i shvataju jezgrovito. Kaže Uzvišeni:

وَتِلْكَ الْأَمْثَلُ نَضَّرَ اللَّهُ النَّاسَ وَمَا يَعْقِلُهَا إِلَّا الْعَالِمُونَ

"To su primjeri koje Mi ljudima navodimo ali ih samo u-eni shva}aju."¹⁰

Onaj koji razmisli o Kur'anskim ajetima shvata stepen nauke i učenjaka. U mnogim ajetima koji govore o njihovom ugledu spominje se nauka i ono što proističe iz nje: razumijevanje, shvatanje i podsticanje na promatranje i razmišljanje i upošljavanje razuma itd.¹¹

⁹ Fatir, 28.

¹⁰ El-'Anekebut, 43.

¹¹ Pogledaj: Ibn Qajim el-Dževzijje: *Miftahu dari-s-se'adeh*, 1/48.

Hadisi koji govore o traženju nauke i njenom mjestu

Knjige koje govore o Poslanikovoј ﷺ uputi sadrže stotine časnih hadisa u kojima Poslanik ﷺ naređuje traženje znanja i podstiče na njega i objašnjava stepen i ugled učenjaka i kako trebaju da se odgoje i da to pomno čuvaju. U Buharijinom *Sahihu* se nalazi više od stotinu hadisa o nauci, traženju nauke i podsticanju na nju. Tako imam el-Buhari je posvetio posebno poglavlje o nauci u svome *Sahihu* i stavio ga odmah poslije poglavlja o vjerovanju (imanu).

Isto tako u drugim hadiskim zbirkama se nalazi veliki broj merfu hadisa i mevkuf predaja od ashaba i tabi'ina i svi govore o velikom položaju kojeg imaju učenjaci i visokim stepenima s kojima je Allah ﷻ počastio one koji traže znanje. Pa da nabrojimo ukratko najpoznatije od ovih hadisa:

Kaže Muavija ؓ: “Čuo sam Vjerovjesnika ﷺ da je rekao:

عن معاوية قال: سَمِعْتُ النَّبِيَّ ﷺ يَقُولُ: ﴿مَنْ يُرِدِ اللَّهُ بِهِ خَيْرًا يُفَقِّهْهُ فِي الدِّينِ﴾.

'Kome Allah želi dobro pouči ga razumijevanju vjere'.¹²

Tako je razumijevanje vjere od najvećih blagodati kojima Allah ﷻ obasipa neke svoje robove.

Ebu Musa ؓ prenosi da je Poslanik ﷺ rekao:

عن أبي موسى، عن النبي ﷺ يقول: ﴿مَثَلُ مَا بَعَثَنِي اللَّهُ بِهِ مِنَ الْهُدَى وَالْعِلْمِ، كَمَثَلِ الْغَيْثِ الْكَثِيرِ أَصَابَ أَرْضًا فَكَانَ مِنْهَا نَفِيَّةٌ قَلِيلٌ الْمَاءِ، فَأُنْبِتَتِ الْكَلَّا وَالْعُشْبَ الْكَثِيرَ، وَكَانَتْ مِنْهَا أَجَادِبُ أَمْسَكِ الْمَاءِ، فَنَفَعَ اللَّهُ بِهَا النَّاسَ فَشَرِبُوا وَسَقَوْا وَرَزَعُوا، وَأَصَابَتْ مِنْهَا طَائِفَةٌ أُخْرَى إِنَّمَا هِيَ قِيعَانٌ لَا تُمْسِكُ مَاءً وَلَا تُنْبِتُ كَلًّا، فَذَلِكَ مَثَلُ مَنْ فُقِّهَ فِي دِينِ

¹² Buhari (71, 3116); Muslim (1038, 1923).

اللَّهُ وَنَفَعَهُ مَا بَعَثَنِي اللَّهُ بِهِ فَعَلِمَ وَعَلَّمَ، وَمَثَلُ مَنْ لَمْ يَرْفَعْ بِدَلِّكَ رَأْسًا وَلَمْ يَقْبَلْ هُدَى اللَّهِ الَّذِي أُرْسِلْتُ بِهِ. ﴿١٣﴾

"Primjer onoga s čime me je Allah od upute i znanja poslao je kao primjer obilne kiše koja padne na zemlju. Ako ta zemlja bude čista, ona prihvati tu kišu i rodi raznovrsnom travom i rastinjem. Ako zemlja bude neplodna zadrži vodu pa Allah u njoj da korist ljudima: piju je, napajaju stoku i koriste je u zemljoradnji. A ako kiša padne drugdje kao na primjer na pustu ravnicu tada zemlja niti zadrži vodu niti da rastinje. Takav je i onaj koji shvata vjeru Allah mu je dao veliku korist u onome s čime me je poslao, pa on nauči i druge podučava. A drugi primjer jeste onog ko zbog toga ni glavu ne podigne i ne prihvata Allahovu uputu s kojom sam poslat."¹³

U ovom hadisu je Poslanikovo ﷺ upućivanje na znanje podučavanje i to je primjer u kojem Poslanik ﷺ poredi ono sa čim je došao od vjere sa velikom kišom koja dolazi ljudima kada su je oni potrebni zatim je uporedio svoje slušaoce sa raznovrsnom zemljom na koju pada kiša.

Od njih je učenjak koji zna i radi po tom znanju i druge podučava. On je poput plodne zemlje koja upija vodu, okoristi se njome i daje da iz nje niče rastinje i mnogo bilje.

Druga vrsta su oni koji skupljaju znanje i pamte ga u svom vremenu s tim što oni ne rade po njemu ili ne razumiju to što su sakupili ali ga prenose drugima i oni su na stepenu neplodne zemlje koja zadržava vodu od koje se ljudi okoriste.

Treća vrsta su oni koji slušaju znanje pa niti ga pamte niti rade po njemu niti ga prenose drugima. Oni su kao neobrađiva ili ogoljela zemlja koja ne prima vodu.

¹³ Buhari (79); Muslim (2282).

U primjeru je sastavio prve dvije pohvalne vrste zato što se obje koriste znanjem iako je različita korist od njih a izdvojio je treću pokuđenu vrstu zato što nema od nje nikakve koristi.¹⁴

Nema sumnje da je velika razlika između onog koji slijedi put znanja i njime se lično koristi a on je i ljudima od koristi i u onog koji se zadovoljava s neznanjem i živi u njegovim tminama pa se ne okoristi ničim od Poslanikove ﷺ ostavštine .

Ebu Derda ﷺ veli: "Čuo sam Poslanika ﷺ da je rekao:

عن أبي الترداء قال: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: ﴿مَنْ سَلَكَ طَرِيقًا يَطْلُبُ فِيهِ عِلْمًا سَلَكَ اللَّهُ بِهِ طَرِيقًا مِنْ طُرُقِ الْجَنَّةِ، وَإِنَّ الْمَلَائِكَةَ لَتَضَعُ أَجْنِحَتَهَا رِضًا لِطَالِبِ الْعِلْمِ، وَإِنَّ الْعَالَمَ لَيَسْتَعْفِرُ لَهُ مَنْ فِي السَّمَوَاتِ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ وَالْحَيَاتَانِ فِي جَوْفِ الْمَاءِ، وَإِنَّ فَضْلَ الْعَالِمِ عَلَى الْعَابِدِ كَفَضْلِ الْقَمَرِ لَيْلَةَ الْبَدْرِ عَلَى سَائِرِ الْكَوَاكِبِ، وَإِنَّ الْعُلَمَاءَ وَرَثَةُ الْأَنْبِيَاءِ، وَإِنَّ الْأَنْبِيَاءَ لَمْ يُورَثُوا دِينَارًا وَلَا دِرْهَمًا وَرَثُوا الْعِلْمَ فَمَنْ أَخَذَهُ أَخَذَ حِطًّا وَافِرًا﴾.

'Ko bude išao putem traženja znanja Allah će ga uputiti sa tim putem jednim od puteva Dženeta i doista meleki šire svoja krila učeniku koji traži znanje i doista za učenjaka traže oprosta oni koji su na nebesima i oni koji su na zemlji i ribe u vodi. A prednost učenjaka nad pobožnjakom je kao prednost punog mjeseca nad ostalim zvijezdama. I doista su učenjaci nasljednici poslanika a poslanici nisu ostavili iza sebe ni dinara ni dirhema već su ostavili znanje pa ko ga uzme uzeo je obilnu sreću'.¹⁵

U ovom hadisu se pojašnjava velika počast učenika koji traži znanje pa i meleki mu šire krila iz poniznosti i poštovanja a

¹⁴ Fethu-l-Bari, 1/177.

¹⁵ Ebu Davud (3641); i et-Tirmizi (2682), sened ovog hadisa je hasen kaže 'Abdu-l-Qadir el-'Arnaut komentarišući ovaj hadis u svome djelu koje se zove *Džami'u-l-usul* 6/8.

mnoga stvorenja na nebesima i Zemlji i u moru čiji broj niko ne zna osim Allaha ﷻ traže oprost za učenika koji traži šeriatsko znanje i mole se za njega a dovoljan je učeniku ponos što se trudi da stekne nasljedstvo Allahovog Poslanika ﷺ. On treba da prepusti ovosvijetovnjake ovom svijetu, koji su se okupili oko njegovih mrvica i zabavili njegovim prolaznim dobrima koja međusobno grabe.

Kaže 'Abdullah b. Me'sud, priča od svoga oca ﷺ: "*Čuo sam Allahova Poslanika ﷺ da je rekao:*

عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ يُحَدِّثُ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ ﷺ يَقُولُ: ﴿نَصَرَ اللَّهُ أَمْرًا سَمِعَ مِنَّا شَيْئًا فَبَلَّغَهُ كَمَا سَمِعَ قَرُبَّ مُبَلِّغٍ أَوْعَى مِنْ سَامِعٍ﴾.

'Allah prosvijetlio onog čovjeka koji čuje od nas nešto pa ga prenese kao što je čuo jer možda onaj (mnogo je onih) kojem to prenese bolje shvati od onog koji je čuo'.¹⁶

Ovo je bez sumnje velika blagodanost učeniku da mu Poslanik ﷺ moli da ga Allah ﷻ prosvijetli i blistavim učini zato što uči nauku i pamti hadise i druge podučava i uči njegove prenosiocice. On će biti nagrađen zato što prenosi hadise pa makar mu bila skrivena neka značenja iz tih hadisa koje prenosi jer ih on pamti i pouzdano prenosi.

Rekao je Imam Ibn Qajjim: "*Prosvijetljenost je svijetlost i ljepota koja pokriva lice kao posljedica imana i njegove unutrašnje svijetlosti, zadovoljstva i radosti srca.*"¹⁷

Ebu Hurejre ؓ prenosi da je Poslanik ﷺ rekao:

¹⁶ Tirmizi (2657), sened hadisa je hasen, vidi *Džami'u-l-usul* 18/8; a bilježi ga Tirmizi skoro sa istim tekstom (metn) i u h.br. 2656-i-58. Bilježe ga još: Ebu Davud (3660); Ibn Madže (230-232); Darimi (228-230) i drugi.

¹⁷ Ibnu-l-Qajjim, *Miftahu dari-s-se'adeh*, 1/72.

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: ﴿إِذَا مَاتَ الْإِنْسَانُ انْقَطَعَ عَنْهُ عَمَلُهُ إِلَّا مِنْ ثَلَاثَةٍ، إِلَّا مِنْ صَدَقَةٍ جَارِيَةٍ، أَوْ عِلْمٍ يُنْتَفَعُ بِهِ، أَوْ وَلَدٍ صَالِحٍ يَدْعُو لَهُ﴾.

"Kada umre čovjek njegova se dijela prekidaju osim u tri slučaja: stalne sadake ili znanja kojim se drugi koriste ili dijete koje se moli za njega."¹⁸

Pa koja su to najbolja dijela koja spuštaju sevape i nagrade poput obilne kiše i to koja traju sve dok se znanje ovog učenjaka prenosi među učenicima iz generacije u generaciju i dok se njegovim pisanim dijelima i knjigama koriste Allahovi robovi u mnogim zemljama. I tako se nastavlja nagrada i sevap učenjaka i poslije njegove smrti radi znanja koje je ostavio ljudima da se njime koriste.

¹⁸ Muslim (1631); Tirmizi (1376); Ebu Dawud (2880); Darimi (559); i dr.

Sačuvane izreke ashaba
i **časnih** prethodnika o
vrijednosti traženja znanja

'Alija ibn Ebi Talib ﷺ je rekao: "Znanje je bolje od imetka, znanje te čuva a ti čuvaš imetak. Znanje je sudija a bogatstvu se sudi, umrli su oni koji su gomilali bogatstvo a ostali su oni koji su sakupljali znanje, oni su nestali ali njihova ličnost u srcima ljudi živi."¹⁹

Prenosi se od Ibnu-l-Mes'uda ﷺ da bi govorio kada bi vidio mladiće kako traže znanje: "Dobro došli izvori mudrosti, svijetiljke tame, u pohabanoj odjeći, nova srca, kućni zatvorenici, mirisi svakog plemena."²⁰

Mu'az b. Džebel ﷺ je rekao: "Izučavajte nauku jer je doista njeno izučavanje radi Allaha bogobojaznost, a njeno traženje ibadet, a njeno obnavljanje slavljenje Allaha, njeno istraživanje je džihad, a podučavanje drugih koji je ne znaju sadaka, a pružanje onima koji su je dostojni je približavanje Allahu jer je ona putokaz za halal i haram, i svijetionik puteva stanovnika Dženeta i ona je sugovornik u samoći i prijatelj u tuđini i razgovarač u osami i vodič u obilju i oskudici i oružje protiv neprijatelja i ukras kod prijatelja. Allah sa njom uzdiže neke ljude pa ih čini vođama i predvodnicima u dobru. Njihove riječi se pišu a njihova dijela se slijede i njihova mišljenja se uzimaju. Meleki su željni njihova društva i svojim krilima ih okružuju, za njihov oprost se moli sve svijeće i sve suho i morske ribe i biljke i zvijeri i kopnene životinje jer je nauka život za srca za razliku od neznanja i svijetiljka pogledima nasuprot mraka. Allahov rob znanjem dostiže mjesta najboljih i najveće ovosvijetske i ahiretske stepene. Razmišljanje o njoj je ravno postu a njeno podučavanje je ravno noćnom namazu. Sa njom se zbližava rodbina, sa njom se raspoznaje halal od harama. Ona je vođa dijelima a

¹⁹ Imam Ebu-l-Hasen el-Maverdi, *Edebu-d-dunja ve-d-din*, str.48.

²⁰ Imam Ibnu 'Abdu-l-Berr el-Kurtubi, *Džamiu bejani-l-'ilm ve fadlihi*, 1/52.

dijela je slijede. Njoj su nadahnuti sretni a od nje spriječeni nesretni." ²¹

Rekao je Ebu Derda رضي الله عنه: "Da naučim jedno šerijatsko pitanje draže mi je nego da cijelu noć pre stojim u namazu." ²²

Hasan El-Basri, *rahimehullah* - Allah mu se smilovao, je rekao: "Da naučim jedno poglavlje iz nauke i da poučim jednog muslimana draže mi je nego da dobijem sav dunjaluk na Allahovom putu." ²³

²¹ Isto 1/ 55.

²² Isto: 1/122.

²³ Imam en-Nevevi, *El-Medžmu'u šerhu-l-muhezzeb*, 1/21.

Vrline učenika

Allah ﷻ podario je Svoju veliku blagodat Svojim robovima sa slanjem najčasnijeg poslanika Muhammeda ﷺ donosioca radosnih vijesti, Poslanika koji opominje da po Njegovom naređenju poziva ka Allahu ﷻ i svjetiljka koja sija. Njemu je objavio Kur'an plemeniti, Knjigu upute, podučavanja i oplemenjivanja. Kaže Uzvišeni Allah ﷻ:

هُوَ الَّذِي بَعَثَ فِي الْأُمِّيِّينَ رَسُولًا مِنْهُمْ يَتْلُو عَلَيْهِمْ آيَاتِهِ وَيُزَكِّيهِمْ
وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَإِنْ كَانُوا مِنْ قَبْلُ لَفِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ

*"On je neukima poslao Poslanika, jednog izme|u njih, da im ajete Njegove kazuje i da ih o-isti i da ih Knjizi i mudrosti nau-i, jer su prije bili u o-itoj zabludi."*²⁴

Poziv Poslanikov ﷺ obuvata tri principa kao što nam to govori ajeti kerim. Ova tri principa su:

- dostavljanje,
- čišćenje i
- podučavanje.

Čišćenje je duševno odgajanje praktikovanjem Islama, izvršavanjem njegovih naredbi, klonjenjem od njegovih zabrana i moralnost kojoj nas poziva islamski plemeniti moral i uzvišene vrline.

Allahov Poslanik ﷺ je lično odgajao i vaspitavao svoje ashabe tako da ih je podučio islamskim vrlinama okrenuvši ih iz grubosti i okrutnosti u blagost, moralnu prostranost i nježnost.

²⁴ El-Džumu'a, 2.

Oni su se u moralu odgajali prema Poslaniku ﷺ čiji je moral bio Kur'an.

Ashabi su neprestano radili na ovome velikom planu prilikom širenja Islama i posebno su željeli da poduče svoje učenike tabi'ine odgoju prije znanja i da ih usmjere prema onome što treba učenik da praktikuje od moralnih ljepota i vrijednosti kod sebe, svoje porodice, svojih učitelja, svoje braće i svih ljudi oko sebe.

Zatim se zadaća da budu učitelji u odgoju i znanju svojim učenicima prenijela na generaciju tabi'ina i takvo je stanje bilo iz generacije u generaciju. Učili su odgoj kao što su učili znanje.

Bilježi El-Hatib El-Bagdadi od Malik b. Enesa da je rekao Ibnu Sirin: *"Učili su uputu kao što uče nauku."*²⁵

Prenosi Malik od Ibn Šihaba da je rekao: *"Doista je ovo znanje Allahov odgoj kojim je odgojio Svog Poslanika ﷺ, a Allahov Poslanik ﷺ je odgojio njime svoj ummet, to je Allahovo povjerenje (emanet) Njegovom Poslaniku da ga prenese onima kojima ga je prenio, pa ko čuje kakvo znanje neka ga uzme kao putokaz između sebe i Allaha."*²⁶

Prenosi se od Ibrahima b. Hubejba da je rekao: *"Rekao mi je moj otac: 'O sinak moj idi znanstvenicima i učenjacima, uči od njih i uzmi od njih njihov odgoj, njihovu moralnost i njihovu uputu jer je to meni draže za tebe od mnogih hadisa da ih naučiš'."*²⁷

Prenosi se od Ibnu Mubareka da je rekao: *"Rekao mi je Muhalled ibn Husein: 'Nama je važnije više odgoja nego da nau-*

²⁵ El-Hatib el-Bagdadi, *El-Džami'u li ahlaqi er-rawi*, 1/79.

²⁶ Isto, 1/79.

²⁷ Isto, 1/80.

*čimo više hadisa'."*²⁸

Prenosi se od Zekerijaa el-Anberija, *rahimehullah*, da je rekao:
*"Znanje bez odgoja je kao vatra bez drva, a odgoj bez znanja je kao duša bez tijela."*²⁹

Nakon ovog razmatranja o tome šta su rekli učenjaci iz prvih generacija o bitnosti odgoja za učenika i njegovom važnom mjestu u životu učitelja i učenika prelazimo na opširan govor o osobinama učenika, njegovim vrlinama za kojim treba da teži i s njima da se ističe kako bi mu njegovo znanje bilo korisno i svejdočilo za njega a ne protiv njega na danu kada neće nikakvo blago a ni sinovi od koristi biti, samo će onaj koji Allahu ﷻ srca čista dođe spašen biti.

²⁸ Isto, 1/80.

²⁹ Isto, 1/80

1. Iskrenost

Prvo sa čim treba učenik da se nauoruža i da to ispred svojih očiju stavi je iskrenost radi Allaha ﷻ u svojim riječima i svojim djelima jer Allah ﷻ ne prima od djela osim ono što je iskreno radi Njega urađeno.

Kaže Uzvišeni Allah ﷻ:

وَمَا أُمِرُوا إِلَّا لِيَعْبُدُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا الصَّلَاةَ
وَيُؤْتُوا الزَّكَاةَ وَذَلِكَ دِينُ الْقَيِّمَةِ

"A nare|eno im je da se samo Allahu klanjaju, da Mu iskreno, kao pravovjerni, vjeru ispovijedaju, i da molitvu obavljaju, i da mlostinju udjeljuju; a to je - ispravna vjera." ³⁰

Pa kada se učenik iskreno okrene Allahu ﷻ postigne veliku nagradu i bude blagoslovljen u svome trudu i postaje dostojan ugleda kojim je Allah ﷻ počastio znanje i učenjake i one koji slijede taj put. Ali ako se izgubi iskrenost i pomiješa se sa mrljama dvoličnosti (licimjerstva) tada razlog traženja znanja postaje natjecanje i reputacija, sticanje mjesta i položaja kod ljudi. Takvo znanje je dokaz protiv svog vlasnika na Sudnjem danu i neće na drugom svijetu dobiti nikava udjela i nagrade. Kaže Uzvišeni Allah ﷻ:

مَنْ كَانَ يُرِيدُ حَرْثَ الْآخِرَةِ نَزِدْ لَهُ فِي حَرْثِهِ ۗ وَمَنْ كَانَ يُرِيدُ
حَرْثَ الدُّنْيَا نُؤْتِهِ مِنْهَا وَمَا لَهُ فِي الْآخِرَةِ مِنْ نَصِيبٍ

"Onome ko bude `elio nagradu na onom svijetu - umnogostru-i}emo mu je, a onome ko bude `elio nagradu na ovom svijetu - da}emo mu je, ali mu na

³⁰ El-Bejjine, 5

onom svijetu nema udjela." ³¹

A onaj koji namjerava da sa svojim djelom dobije obojstranu nagradu, da ljude zadovolji i da se uzdiže nad njima, neka uzima svoju nagradu za svoje djelo od onih koje je učinio svojom željom i svojim ciljem.

Allahov Poslanik ﷺ je pojasnio da je primanje dobrih dijela uslovljeno s namjerom i iskrenošću u toj namjeri.

Buharija i Muslim bilježe od Omera b. el-Hataba ﷺ kako je čuo Allahovog Poslanika ﷺ da je rekao:

عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ، قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: ﴿إِنَّمَا الْأَعْمَالُ بِالنِّيَّاتِ، وَإِنَّمَا لِكُلِّ امْرِئٍ مَّا نَوَى، فَمَنْ كَانَتْ هِجْرَتُهُ إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ، فَهَجْرَتُهُ إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ، وَمَنْ كَانَتْ هِجْرَتُهُ إِلَى دُنْيَا يُصِيبُهَا، أَوْ امْرَأَةٍ يَبْتَازُهَا، فَهَجْرَتُهُ إِلَى مَا هَاجَرَ إِلَيْهَا﴾.

"Doista se djela ocjenjuju prema namjerama i svakom čovjeku pripada što je naumio, pa ko učini hidžru (seobu) radi Allaha i njegova Poslanika ﷺ taj je pravi muhadžir, a ko učini hidžru radi ovog svijeta ili žene da bi je oženio taj neće dobiti drugo nego što je namjeravao."³²

Bilježi Muslim od Ebu Hurejre ﷺ da je čuo Allahovog Poslanika ﷺ da je rekao:

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: ﴿إِنَّ أَوَّلَ النَّاسِ يُقْضَىٰ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَلَيْهِ رَجُلٌ اسْتَشْهَدَ، فَأُتِيَ بِهِ فَعَرَّفَهُ نِعْمَةَ فَعَرَفَهَا، قَالَ: فَمَا عَمِلْتُ فِيهَا؟ قَالَ: قَاتَلْتُ فِيكَ حَتَّى اسْتَشْهَدْتُ، قَالَ: كَذَبْتَ، وَلَكِنَّكَ قَاتَلْتَ لِأَنْ يُقَالَ جَرِيءٌ، فَقَدْ قِيلَ ثُمَّ أُمِرَ بِهِ فَسُجِبَ عَلَىٰ وَجْهِهِ حَتَّىٰ أُلْقِيَ فِي النَّارِ، وَرَجُلٌ تَعَلَّمَ الْعِلْمَ وَعَلَّمَهُ وَقَرَأَ الْقُرْآنَ، فَأُتِيَ بِهِ فَعَرَّفَهُ نِعْمَةَ

³¹ Eš-Šura, 20.

³² Buhari (6689, 6953); Muslim (1910); Tirmizi (1647); Ebu Dawud (2201); i dr..

فَعَرَفَهَا، قَالَ: فَمَا عَمِلْتَ فِيهَا؟ قَالَ: تَعَلَّمْتُ الْعِلْمَ وَعَلَّمْتُهُ وَقَرَأْتُ فِيكَ الْقُرْآنَ، قَالَ: كَذَبْتَ، وَلَكِنَّكَ تَعَلَّمْتَ الْعِلْمَ لِيُقَالَ عَالِمٌ وَقَرَأْتَ الْقُرْآنَ لِيُقَالَ هُوَ قَارِئٌ، فَقَدْ قِيلَ ثُمَّ أُمِرَ بِهِ فَسُحِبَ عَلَىٰ وَجْهِهِ حَتَّىٰ أُلْقِيَ فِي النَّارِ... ﴿٣٣﴾

"Prvo će se suditi na Sudnjem danu čovjeku koji je poginuo kao šehid pokazaće mu se blagodati koje su mu podarene pa će ih priznati i biće pitan:

'Šta si uradio s njima?'

'Borio sam se radi tebe dok nisam poginuo!', odgovoriće. 'Lažeš, reći će mu!, nego si se borio da kažu hrabar, to je i rečeno.'

Zatim će biti naređeno pa će biti vučen naglavačke i bačen u vatru.

I čovjeku koji je učio znanje i naučio i koji je učio Kur'an paće mu pokazati Svoje blagodati i on će ih priznati, pa će ga pitati:

'Šta si uradio sa njima?'

'Učio sam znanje i naučio i učio sam Kur'an radi Tebe, odgovoriće.

'Lažeš!' rećiće mu - ti si učio da ti kažu učenjak a Kur'an si učio da ti kažu karia (učač) i to je rečeno.' Zatim će biti naređeno pa će biti vučen naglavačke i bačen u vatru.³³

Bilježi Ebu Davud u svome *Sunenu* od Ebu Hurejre رضي الله عنه da je Allahov Poslanik صلى الله عليه وسلم rekao:

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: ﴿مَنْ تَعَلَّمَ عِلْمًا مِمَّا يُبْتَغَىٰ بِهِ وَجْهُ اللَّهِ ﷻ لَا يَتَعَلَّمُهُ إِلَّا لِيُصِيبَ بِهِ عَرَضًا مِنَ الدُّنْيَا لَمْ يَجِدْ عَرَفَ الْجَنَّةِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ﴾

"Ko bude učio nauku s kojom se stiže Allahovo zadovoljstvo s jedinom željom da postigne neku ovosvijetsku korist, neće

³³ Muslim (1905); Nesai u *Sunenu-l-kubra* (4330);

osjetiti miris dženeta na Sudnjem danu.³⁴

Nauka s kojom se stiže Allahovo ﷻ zadovoljstvo je šerijska nauka, a na osnovu ovog hadisa se zaključuje da Allah ﷻ ne prima njeno učenje bez iskrenosti, a što se tiče ostalih obojovijetskih znanosti, osnova je kod njih da su sredstva kako bi se došlo do zarade i nafake, ali i pored toga ako ih bude izučavao musliman s iskrenim nijetom i učini svoju namjeru izučavanja te znanosti da bi realizovao fardi-kifaje u svome ummetu kako bi ga ojačao protiv neprijatelja i radi njegova uzdizanja on će sa tim imati nagradu od Allaha ﷻ. Što se tiče prenesenih izreka od ashaba i prvih generacija o iskrenosti one su mnogobrojne a od najpoznatijih su:

Od Alije ibn Ebi Taliba ؑ se prenosi da je rekao: *"O vi koji nosite znanje radite po njemu jer je alim (učenjak) onaj koji radi po onome što zna i čije znanje odgovara njegovim dijelima, bi je ljudi koji će nositi znanje a ono neće povećavati njihove stepene, jer njihovo znanje se suprotstavlja njihovim dijelima i suprotstavlja se njihovoj unutrašnjosti i vanjštini, sjede u halkama kako bi se nadmetali jedni sa drugima tako da će se čovjek ljutiti na nekog ako ovaj sjedne kod drugog a njega ostavi. To su oni čija djela se neće dići Allahu iz takvih skupova."*³⁵

Od Sufjana, Allah mu se smilovao, se prenosi da je rekao: *"Kad god Allahov rob poveća znanje a zatim poveća ljubav prema ovom svijetu Allah poveća udaljenost između Sebe i tog roba."*³⁶

Zato je ulema vodila računa da što više govori o iskrenosti i insistirala na tome i upozoravala na dvoličnost i reputaciju a posebno u traženju znanja.

³⁴ Ebu Davud (3664). Bilježe ga još i: Ibn Madže (252), Ibn Hibban (8252), i dr.

³⁵ En-Nevevi, *El-Medžmu'u*, 1/24.

³⁶ Isto, 1/24.

Rekao je Ebu Bekr El-Adžiri, *rahimehullah* - Allah mu se smilovao, govoreći o svojstvu učenika i njegovim vrlinama: *"Da zna da mu je Allah propisao ibadet a ibadet ne može biti bez znanja, pa će mu to biti cilj u njegovim naporima sticanja znanja vjerujući u iskrenost u svom poslu neće gledati u svoju korist u svome trudu već u Allahovu blagodat prema njemu, jer mu je On omogućio da traži znanje preko kojeg će Ga obožavati obavljajući Njegove zapovjedi i ostavljajući Njegove zabrane."*³⁷

Rekao je Imam En-Nevevi, *rahimehullah* - Allah mu se smilovao nakon što je govorio o vrijednosti znanja i stepenu učenjaka: *"Znaj da se ono što smo spomenuli o vrijednosti traženja znanja odnosi na onog koji ga traži želeći susret sa Allahom a ne radi nečeg na ovom svijetu, a ko ga bude tražio radi nečeg na ovom svijetu kao što su: savršenstvo, vođstvo, položaj, ugled, slava, naklonost ljudi ili da pobijedi svoje suparnike ili nešto slično taj je pokuđen."*³⁸

Ukoliko učenik primijeti u sebi sklonost ka ugledu i želji za hvalisanjem taj bi se trebao zabavati s popravljanjem nijeta i borbom sa samim sobom po pitanju iskrenosti i odbacivanja šejtanskih došaptavanja i da traži zaštitu od njegova zla kako bi nijet dobio svoju čistoću, i kako bi zatvorio prolaze šejtanu kroz koje on dolazi do ljudskog nefsa.

Prenosi el-Hatib el-Bagdadi od Ibnu-s-Semmaka da je rekao: *"Čuo sam Sufjana es-Sevrija da je pričao: 'Ništa mi nije bilo teže liječiti od mog nijeta koji se kolebao u meni'."*³⁹

Prenosi se od Ubejdullah b. Ebi Dža'fera da je rekao: *"Kada čovjek bude na nekom sijelu pa ga zadivi njegov govor neka ušuti, a ako bude šutio pa ga zadivi šutnja neka priča."*⁴⁰

³⁷ El-Adžiri, *Ahlaqu-l-'ulema*, str.20.

³⁸ En-Nevevi, *El-Medžmu'u*, 1/23.

³⁹ El-Hatib el-Bagdadi, *El-Džami' li ahlaqi-r-ravi we adabi-s-sami'*, 1/312.

Lijepo je da ovom prilikom upozorimo na šejtansku spletku od kog se učenik treba pripaziti. Ponekad šejtan može da započne temu licimjerstva i strah od njega kao oružje sa kojim spriječava učenika od njegovog cilja i da spriječi alima od naučnih predavanja ili da spiječi da'iju (onog koji poziva Allahu ﷻ) ili predavača od njihovih predavanja, zato što su ljudi zadivljeni njihovim govorom i da to vodi pretvaranju ili samo zato što primjeti u sebi naklonost ka licemjernim razišljanjima ili radost zbog divljenja ljudi i njihovih pohvala o njemu.

Učenjaci su napravili razliku između toga kada je isticanje motiv da se nešto uradi i kada musliman završi svoj posao sa iskrenošću a zatim osjeti u sebi nešto radosti zbog ljudskih pohvala njemu, nakon što je završio svoj posao, ovo ne kvari suštinu iskrenosti ako Bog da.⁴¹

Bilježi Muslim u svome *Sahihu* od Ebu Zerra ؓ da je rekao: "Upitan je Allahov Poslanik ﷺ:

عَنْ أَبِي ذَرٍّ، قَالَ: قَبِلَ لِرَسُولِ اللَّهِ ﷺ: ﴿أَرَأَيْتَ الرَّجُلَ يَعْمَلُ الْعَمَلَ مِنَ الْخَيْرِ وَيَحْمَدُهُ النَّاسُ عَلَيْهِ؟ قَالَ: تِلْكَ عَاجِلُ بُشْرَى الْمُؤْمِنِ﴾

'Šta kažeš za čovjeka koji uradi dobro djelo pa ga ljudi pohvale za to?' 'To je prethodnik radosti vjernika', - odgovorio je.⁴²

Isto tako je ulema upozorila da učenik ne treba ostavljati put nauke ako osjeti u sebi nešto od licemjerja nego će raditi da popravi svoj nijet, nastavljajući svoje učenje, širenje znanja i njegovo podučavanje.

Rekao je Imam en-Nevevi, Allah mu se smilovao: "Ne treba da se suzdržava od podučavanja nikoga zato što nije čistog

⁴⁰ Isto, 1/338.

⁴¹ El-Imam el-Maqdisi, *Muhtesar minhadži-l-kasidin*, str. 221

⁴² Muslim (2642); Ibn Hibban (367).

nijeta jer se treba nadati njegovu popravljaju jer možda je kod mnogih početnika teško popraviti nijet zog njihovih ličnih slabosti i nedostataka navike o obaveznosti popravljajanja nijeta, pa njihovo suzdržavanje od podučavanja dovodi do propuštanja mnoštva znanja mada se za njega nada da će mu blagoslov nauke popraviti nijet kada se privikne na nauku. Pa zar nisu rekli: 'Tražili smo znanje radi nečeg drugog mimo Allaha ﷻ pa je znanje odbilo osim da bude radi Allaha ﷻ.' To znači ishod sticanja tog znanja je postao radi Allaha ﷻ." ⁴³

Imam Ibnu-l-Dževzi je isto tako upozorio rekavši: *"Iblis ponekad obmane i pravog vaiza došaptavajući mu: 'Takvi kao ti ne treba da vaze, to treba da rade obazrivi', - pa ga tako navrati na šutnju i odustajanje. To je od Iblisovih spletki jer on spriječava da se čini dobro i govori ti: 'Ti se naslađuješ sa onim što pružaš i nalaziš u tome zadovoljstvo pa možda je licemjerje ušlo u tvoje srce a samoća je sigurnija, a cilj mu je od svega toga da spriječi činjenje dobrih djela." ⁴⁴*

I da završimo ovaj naš govor sa oporukom Imama El-Gazalija u kojoj savjetuje učenika o nužnosti ličnog vaganja i preispitivanja u motivu koji ga je podstakao da traži nauku i snosi njene teškoće, pa kaže: *"Koliko si samo noći proveo obnavljajući znanje i čitajući knjige i zabranio si sebi spavanje. Ne znam šta je bio motiv svega toga? Ako ti je cilj bio da dosegneš nešto sa ovog svijeta i da se približiš dobrima ovog svijeta, da dobiješ njegove položaje i da se natječeš sa svojim kolegama i vršnjacima, teško tebi i još jednom teško tebi, a ako ti bude u tome cilj da oživiš Poslanikov ﷺ sunnet, da popraviš svoj moral i da savladaš nefs koji je sklon grijehu blago tebi i ponovo blago tebi." ⁴⁵*

⁴³ En-Nevevi: *El-Medžmu'u*, 1/30.

⁴⁴ Ibnu-l-Dževzi, *Telbisu Iblis*, str. 125.

⁴⁵ Imama el-Gazali, *Ejjuhe-l-veled*, str. 105-106.

2. Rad po znanju i udaljavanje od grijeha

Korisno znanje je ono znanje koje slijedi djelo, a učenjak koji ne radi po svome znanju bit će pitan o tome na Sudnjem danu. Objelodanjeni su dokazi iz Kur'ana, Sunneta, stavova imama o obaveznosti rada po znanju i čuvanju od znanja bez djela i od riječi koje ne prate djela.

Kaže Uzvišeni Allah ﷻ:

يٰۤاَيُّهَا الَّذِيْنَ ءَامَنُوْا لِمَ تَقُوْلُوْنَ مَا لَا تَفْعَلُوْنَ ۗ

كَبُرَ مَقْتًا عِنْدَ اللّٰهِ اَنْ تَقُوْلُوْا مَا لَا تَفْعَلُوْنَ

"O vjernici, zašto jedno govorite a drugo radite? O kako je Allahu mrsko kad govorite riječi koja djela ne prate!" ⁴⁶

I kaže Uzvišeni:

اَتَأْمُرُوْنَ النَّاسَ بِالْبِرِّ وَتَنْسَوْنَ اَنْفُسَكُمْ وَاَنْتُمْ تَتْلُوْنَ الْكِتٰبَ ؕ اَفَلَا تَفْقَهُوْنَ

"Zar da od drugih tražite da dobra djela -ine, a da pri tome sebe zaboravljate, vi koji Knjigu u-ite? Zar se opametiti ne}ete?" ⁴⁷

Nema sumnje da je bogobožnost, ustrajnost na Božijim propisima i slijeđenje Kur'ana i Sunneta oružje bez kojeg se ne može nikada ni zamisliti jedan učenik kako bi stekao Allahovo ﷻ zadovoljstvo i spasio se sa svjetlom znanja, njegovim blagoslovom i zaslugom.

Kaže Allah ﷻ:

وَاتَّقُوا اللّٰهَ وَيَعْلَمِكُمْ اللّٰهُ وَاللّٰهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيْمٌ

⁴⁶ Es-Saff, 2-3.

⁴⁷ El-Bekare, 44.

"I bojte se Allaha, - Allah vas u-i i Allah sve zna." ⁴⁸

Objasnio je Božiji Poslanik ﷺ da će učenjak biti pitan o svome znanju na Sudnjem danu, šta je uradio sa njim. Tako bilježi et-Tirmizi od Ebu Berze el-Esemija ؓ da je rekao: "*Rekao je Allahov Poslanik ﷺ:*

عَنْ أَبِي بَرزَةَ الْأَسْلَمِيِّ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: ﴿لَا تَزُولُ قَدَمَا عَبْدٍ يَوْمَ الْقِيَامَةِ حَتَّى يُسْأَلَ عَنْ عَمَلِهِ فِيمَا أَفْنَاهُ، وَعَنْ عِلْمِهِ فِيمَ فَعَلَ، وَعَنْ مَالِهِ مِنْ أَيْنَ اكْتَسَبَهُ وَفِيمَ أَنْفَقَهُ، وَعَنْ جَسَدِهِ فِيمَ أَبْلَاهُ﴾.

'Neće se pomjeriti sa mjesta čovjek na Sudnjem danu dok ne bude pitan o svome životu u šta ga je proveo, o svome znanju kako je radio, o svome imetku odakle ga je stekao i u šta utrošio i o svome tijelu u šta ga je pohabao'. ⁴⁹

Bilježi Muslim od Usame ibn Zejda ؓ da je rekao: "*Čuo sam Allahovog Poslanika ﷺ da je rekao:*

عَنْ أُسَامَةَ بْنِ زَيْدٍ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: ﴿يُؤْتَى بِالرَّجُلِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، فَيُلْقَى فِي النَّارِ، فَتَنْدَلِقُ أَفْتَابُ بَطْنِهِ، فَيَدُورُ بِهَا كَمَا يَدُورُ الْحِمَارُ بِالرَّحَى، فَيَجْتَمِعُ إِلَيْهِ أَهْلُ النَّارِ، فَيَقُولُونَ يَا فُلَانُ: مَا لَكَ أَلَمْ تَكُنْ تَأْمُرُ بِالْمَعْرُوفِ وَتَنْهَى عَنِ الْمُنْكَرِ؟، فَيَقُولُ: بَلَى، قَدْ كُنْتُ أَمُرُ بِالْمَعْرُوفِ وَلَا آتِيهِ وَلَا أَنْهَى عَنِ الْمُنْكَرِ وَآتِيهِ﴾.

'Bit će doveden čovjek na Sudnjem danu pa će biti bačen u vatru. Crijeva će mu se prosuti a on će kružiti oko njih kao što magarac kruži oko mlina, pa će se okupiti oko njega stanovnici Džehennema govoreći:

'Šta je tebi o čovječe?! Zar nisi naređivao dobro a zabranjivao zlo?!'

⁴⁸ El-Bekare, 282.

⁴⁹ Et-Tirmizi (2417), kaže: hasen-sahih. Bilježe ga i: Darimi (537); Ebu Ja'la (7434), i dr.

'Jesam, - reći će. 'Naređivao sam dobro ali ga ja nisam činio i zabranjivao zlo a sam sam ga činio'. ''⁵⁰

Ovo je primjer zbog kojeg se naježi koža na tijelu a ono što je opisano u ovom hadisu je kazna za onog ko ne radi po znanju koje mu je Allah ﷻ podario već se samo zadovoljava s tim što ljudima naređuje i zabranjuje a sebe ostavlja u slijeđenju grijeha daleko od ljudskih očiju ali od Allaha ﷻ se ne može ništa sakriti pa onaj koji se sakrije na dunjaluku da čak pomisle ljudi da je on ispravan, osramoti ga Allah ﷻ pred svima na Sudnjem danu. Zato su se časni ashabi ﷺ i pored svoje bogobožnosti i pridržavanja Kur'ana i sunneta Poslanikova ﷺ bojali da neki od njih ne bude zaustavljen na Sudnjem danu i pitan o svome znanju da li je radio po njemu ili ne?

Od Ebu Derdāa ﷺ se prenosi da je rekao: "*Strah me je da mi se ne kaže na Sudnjem danu: 'Jesi li znao ili nisi?' Pa da kažem znao sam pa da ne ostane nijedan ajet iz Allahove knjige koji naređuje ili zabranjuje a da mi ne dođe pitajući me za svoju obavezu pa me upita ajet koji naređuje: 'Jesi li naređivao?' a onaj koji zabranjuje: 'Jesi li zabranjivao?', zato se utječem Allahu od znanja koje ne koristi.*"⁵¹

Od njega se prenosi (također) da je rekao: "*Nemoj biti učenjak ako nećeš po tom znanju raditi.*"⁵² Zato što je plod znanja rad, a od korisnog znanja ljudi vide tragove na onome ko ga nosi: nur na njegovom licu, bogobožnost u njegovom srcu, ispravnost u ophođenju, iskrenost sa Allahom, ljudima i sa samim sobom.⁵³

⁵⁰ Muslim (2989); a slično blježi i Buhari (3267).

⁵¹ Ibn 'Abdu-l-Berr, *Džāmi'u bejāni-l-'ilmi ve fadlihi*, 2/3.

⁵² El-Adžiri, *Ahlāqu-l-'ulemā*, str. 57.

⁵³ Dr. Jusuf el-Qardavi, *Er-Resulu ve-l-'ilm*, str. 73.

Bilježi El-Hatib el-Bagdadi, sa lancem pronosilaca od Hasana el-Basrija da je rekao: "*Kada čovjek traži znanje neće potrajati a da se to ne vidi u njegovoj skrušenosti, ophođenju, jeziku, pogledu i djelima.*"⁵⁴

Kao što treba učenik da se bori protiv sebe na ostavljanju grijeha to mu je pomoć na sticanju blagoslova nauke, njena nura, iskrenosti zato što griješenje ostavlja tmine na srcu, a ocrnjeno srce nema mjesta za svjetlo znanja osim s pokajanjem i iskrenošću sa Allahom ﷻ. Prve generacije su shvatale da je ostavljanje grijeha temelj bez kojeg se ne može sticati znanje, pamtit i učvršćivati i ne zaboravljati.

Od Bišra ibnu Harisa se bilježi da je rekao: "*Ako želiš da učiš ne griješi.*"⁵⁵

Bilježi se od Qasima ibn 'Abdurrahmana da je rekao: "*Rekao je 'Abdullah: 'Ja vjerujem da čovjek zaboravlja znanje zbog grijeha kojeg uradi.'*"⁵⁶

Zato je interesanto da se Imam Šafija, Allah mu se smilovao, koji je poznat po brzini pamćenja žalio svome učitelju Veki'u kako mu se pamćenje usporilo jednog dana pa ga je uputio na pravi lijek a to je ostavljanje grijeha i odstranjivanje iz srca svega što udaljava od Allaha ﷻ. O tome je rekao imam Šafija:

*Požalio sam se Veki'i za loše pamćenje,
pa me je posavjetovao da se klonim grijeha,
I obavijestio me da je znanje nur,
a Allahov nur se ne poklanja grješnicima.*

Nema nikakve sumnje da ukoliko se srce zabavi ovo-svjetskim stvarima da će ga to odvesti od nauke a ocrnjeno srce

⁵⁴ El-Hatib el-Bagdadi, *El-Džami'u li ahlaqi-r-ravi ve adabi-s-sami'i*, 1/142.

⁵⁵ Isto, 2/258.

⁵⁶ Isto, 2/258.

sa grijesima šejtan okreće od spominjanja Allaha ﷻ i učenja dok ne zaboravi. Kaže Uzvišeni:

أَسْتَحْوَذَ عَلَيْهِمُ الشَّيْطَانُ فَأَنسَهُمْ ذِكْرَ اللَّهِ

"Njima je ovladao šejtan i u-inio da zaborave na Allaha." ⁵⁷

Rekao je Imam ibn El-Munadi, Allah mu se smilovao: "Za pamćenje postoje uvjeti od kojih su: suzdržavanje od svih manjkavosti tj. ostavljanje grijeha - a to je kada čovjek suzbija svoju strast i potpuno se okrene Allahu ﷻ, njegov sluh se otvori i razum mu se očisti od nečistoće."

Nečistoća je ono što pokriva srce od grijeha kao što kaže Allah Uzvišeni ﷻ:

كَلَّا بَلْ رَانَ عَلَى قُلُوبِهِمْ مَا كَانُوا يَكْسِبُونَ

'A nije tako! Ono što su radili prekrilo je srca njihova'. " ⁵⁸

Zato treba učenik da kontroliše svoja stanja, da se preispitiva i suzbija ukoliko razmišlja o grijehu, i da se čuva samoobmane i šejtanskih došaptavanja.

Postoji čvrsta veza između znanja i djela, a sa njima se čisti duša od svojih prljavština a njihov uticaj na čišćenje duše je kao uticaj vode na čišćenje tijela. Allah ﷻ je nazvao nauku i ibadet životom ⁵⁹, kaže Uzvišeni:

يٰٓأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اسْتَجِيبُوا لِلَّهِ وَلِلرَّسُولِ إِذَا دَعَاكُمْ لِمَا يُحْيِيكُمْ

"O vi koji vjerujete odazovite se Allahu i Poslaniku kad vas pozove onome što vas oživljava." ⁶⁰

⁵⁷ El-Mudžadele, 19.

⁵⁸ El-Mutaffifin, 14.

⁵⁹ El-Imam er-Ragib el-Asfahani, *Ez-Zerijatu ila mekarimi eš-šeriat*, str. 99.

⁶⁰ El-Enfal, 24.

Zato je znanje od kojeg će njegov vlasnik imati koristi na ahiretu ono znanje koje prati djelo i to je trajno znanje.

Alija ibn Ebi Talib ؑ je rekao: "*Znanje poziva djela pa ako se ne odazovu ono odlazi.*"⁶¹

Hubejb ibn Ubejd er-Rahbi'i, Allah ﷻ mu se smilovao je rekao: "*Tražite znanje, pamтите ga i koristite se njime. Nemojte ga učiti da se uljepšavate s njime jer je blizu, ako vam se život odulji kada će se kititi znanjem kao što se čovjek kiti odjećom.*"⁶²

Fudajl b. 'Ijad je rekao: "*Učenjak je neznalica u onome što je naučio sve dok ne bude po tome radio a tek kada bude radio po tome onda je učenjak.*"⁶³

Malik ibn Dinar, Allah mu se smilovao, je rekao: "*Ukoliko učenjak ne radi po svome znanju njegovi savjeti sklizavaju sa srca kao kapi vode sa glatkog kamena.*"⁶⁴

I ovaj naš govor završimo sa savjetom Imama Ebu Hamida el-Gazalija učeniku u kome on kaže: "*Da učiš nauku sto godina i da sastaviš hiljadu knjiga nećeš biti dostojan Allahove milosti osim sa djelima na osnovu riječi Uzvišenog:*

أَلَا تَرَوْا زُرَّةً وُورًا أُخْرَىٰ 'I da je -ovjekovo samo ono što sam uradi.'⁶⁵ i:

فَمَنْ كَانَ يَرْجُوا لِقَاءَ رَبِّهِ فَلْيَعْمَلْ عَمَلًا صَالِحًا
bude lijepo primljen, neka -ini dobra djela.'⁶⁶."⁶⁷

⁶¹ El-Hatib el-Bagdadi, *Iqtidau-l-'ilmi el-'amele*, str. 36.

⁶² Isto, str. 34.

⁶³ Isto, str. 44.

⁶⁴ Ibnu-l-Dževzi, *Sifetu es-safveti*, 3/283.

⁶⁵ En-Nedžm, 39.

⁶⁶ El-Kehf, 110.

⁶⁷ Imam Ebu Hamid el-Gazali, *Ejjuhe-l-veled*, str. 99-100.

I od njegovih savjeta koji podstiču na rad po znanju kako bi bio koristan na ovom i na onom svijetu su i riječi: *"Znaj da te znanje neće udaljiti danas od grijšenja niti će te podstaknuti na pokornost a da te neće udaljiti sutra od džehennemske vatre ako ne budeš radio po njemu i nećeš žaliti za prošlim danima govoreći sutra: 'Vrati nas radit ćemo dobro'."*⁶⁸

⁶⁸ Isto, str. 109.

3. Poniznost

Poniznost je vidna odlika od osobina svih vjernika a posebno učenika. Allah ﷻ je naredio Svome Poslaniku ﷺ da bude ponizan, blag i komunikativan ajetom:

وَأَخْفِضْ جَنَاحَكَ لِمَنِ اتَّبَعَكَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ

"I budi ljubazan prema vjernicima koji te slijede." ⁶⁹

Uzvišeni Allah ﷻ je isto tako objasnio da su oholost i uzidizanje nad Allahovim robovima osobine koje Allah ﷻ mrzi i zabranjuje. Rekao je Uzvišeni Allah ﷻ:

وَلَا تُصَعِّرْ خَدَّكَ لِلنَّاسِ وَلَا تَمْشِ فِي الْأَرْضِ مَرَحًا إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ كُلَّ مُخْتَالٍ فَخُورٍ

"I, iz oholosti, ne okreži od ljudi lice svoje i ne idi zemljom nadmeno, jer Allah ne voli ni gordog ni hvalisavog." ⁷⁰

Što se tiče hadisa koji podstiču na poniznost i kude oholost i upozoravaju od nje, oni su mnogobrojni. Evo nekih od njih: Bilježi Muslim od l'jada ibn Himara da je Poslanik ﷺ rekao:

عَنْ عِيَّاضِ ابْنِ حِمَارٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: ﴿إِنَّ اللَّهَ أَوْحَى إِلَيَّ أَنْ تَوَاضَعُوا حَتَّى لَا يَفْخَرَ أَحَدٌ عَلَى أَحَدٍ وَلَا يَبْغِ أَحَدٌ عَلَى أَحَدٍ﴾.

"Allah mi je objavio da budete ponizni jedni prema drugima kako se ne bi uzdizali jedni nad drugima niti činili nepravdu jedni drugima." ⁷¹

Isto tako bilježi od Ibn Mes'uda ﷺ da je Poslanik ﷺ rekao:

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: ﴿لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ مَنْ كَانَ فِي قَلْبِهِ مِثْقَالُ ذَرَّةٍ مِنْ كِبَرٍ﴾.

⁶⁹ Eš-Šuara, 215.

⁷⁰ Lukman, 18.

⁷¹ Muslim (2865); Ebu Davud (4895); Ibn Madže (4214); i dr.

"Neće ući u Džennet ko bude imao u svom srcu i koliko je trun oholosti."⁷²

Ebu Hurejre رضي الله عنه prenosi od Poslanika صلى الله عليه وسلم da je rekao:

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: ﴿بَيْنَمَا رَجُلٌ يَتَبَخَّرُ يَمْشِي فِي بُرْدِيهِ قَدْ أَعَجَبَتْهُ نَفْسُهُ، فَحَسَفَ اللَّهُ بِهِ الْأَرْضَ فَهُوَ يَتَجَلَّجَلُ فِيهَا إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ﴾.

"Ići će čovjek u svome odijelu zadivljen sobom, počesljane glave, ohol u svome hodu, a Allah će ga utjerati u zemlju u koju će propadati do Sudnjeg dana."⁷³

Što se tiče prenesenih izreka od ashaba i prvih generacija koje upozravaju učenika od uzdizanja, oholosti i uobraženosti one su mnoge a od njih su riječi Omera رضي الله عنه koji je rekao: *"Učite znanje i učite sa znanjem smirenost i blagost, budite ponizni prema onima koje podučavate, budite ponizni prema onima od kojih učite i nemojte biti oholi alimi pa da vam ne koristi vaše znanje zbog vašeg neznanja."*⁷⁴

Od Mudžahida se bilježi da je rekao: *"Neka ne traži nauku uobraženi i oholi."*⁷⁵

Od Fudajl ibn 'Ijada se bilježi da je rekao: *"Allah voli poniznog učenjaka a mrzi oholog učenjaka, a ko bude ponizan radi Allaha, Allah će mu podariti mudrost."*⁷⁶

Od Mesruka se prenosi da je rekao: *"Dovoljno je čovjeku znanja da se boji Allaha a dovoljno je čovjeku neznanja da se divi svojim znanjem."*⁷⁷

⁷² Muslim (91); Tirmizi (1999); Ibn Ebi Šejbe u *Musnedu* (382); i dr.

⁷³ Muslim (2088), Ahmed (8177, 10869); Ebu Je'ala (6334); i drugi.

⁷⁴ Ibn 'Abdu-l-Berr, *Džami'u bejani-l-'ilm ve fadlihi*, 1/135.

⁷⁵ En-Nevevi, *El-Medžmu'u*, 1/29.

⁷⁶ El-Hatib el-Bagdadi, *El-Fekihu ve-l-mutefekkihi*, 2/113.

⁷⁷ Ibn 'Abdu-l-Berr, *Džami'u bejani-l-'ilm ve fadlihi*, 1/143.

Zato je obaveza učenika da se drži poniznosti i da se čuva divljenja i ponosa u onome što mu je Allah ﷻ dao od znanja kao što mu je obaveza da spozna svoje vrijednosti i da je on uvijek učenik neovisno koliko se osposobio u učenju i neka ne pomisli o sebi da je postao učenjak pa da se time zadovolji i stane sa učenjem i da vodi predavanje ističući svoje znanje uzdižući se nad svojom braćom, ponižavajući obični svijet, govoreći da su oni neznalice željni njegova znanja!? Rekao je Imam Ebu Bekr El-Adžiri govoreći o odgoju učitelja i učenika: *"Kada Allah dā da se pročuje njegov spomen kod vjernika da je on učenjak i kada ljudi budu potrebni znanja koje je kod njega, treba da sebe natjera na poniznost prema učenjaku i prema drugima. Što se tiče njegove poniznosti prema onima što su kao on u znanju ona se ogleda kroz ljubav koja se rađa u njihovim srcima, pa vole da su u njegovoj blizini a kada je odsutan čeznu za njim njihova srca. Što se tiče njegove poniznosti prema učenjacima pa to mu je obaveza ako želi znanje. A što se tiče poniznosti prema onima koji su slabiji od njega u znanju pa to mu je naučna počast kod Allaha ﷻ i onih koji su razumom obdareni."*⁷⁸

Učenik treba da zna da je oholost osobina koju preziru ljudi i izbjegavaju je a da poniznost, nježnost i blagost iziskuju ljubav od ljudi i njihovu korist od njegova znanja.

Alija ibn Ebi Talib ؑ je rekao: *"Čije riječi su nježne obaveza ga je voljeti."*⁷⁹

Prenosi Ibn Abdu-l-Berr da neki pjesnik upozorio na opasnost oholosti i umišljenosti učenjaka:

*Propast znanju je umišljenost i srdžba
A propast imetka je rasipništvo i pljačka.*

⁷⁸ Imam el-Adžiri, *Ahlaqu-l-'ulema*, str. 34.

⁷⁹ *El-Fekih ve-l-mutefekkih*, 2/114.

4. Poštivanje učenjaka i druženje sa naukom

Od vrlina učenika je da poštuje učenjake i da je ponizan pred njima i da pazi na njihovu čast i da se čuva da im šta loše ne učini ili umanji od njihove vrijednosti jer učenjaci imaju veliku počast i veliko mjesto a Allah ﷻ je uzdigao njihovu vrijednost i podigao njihove stepene kao što smo spomenuli na početku ove knjige. Allah ﷻ je obavezao da se poštuju Njegove svetinje. Kaže Uzvišeni Allah ﷻ:

وَمَنْ يُعْظِمِ حُرْمَتِ اللَّهِ فَهُوَ خَيْرٌ لَهُ عِنْدَ رَبِّهِ

"A ko poštuje Allahove svetinje, uživa je milost Gospodara svoga." ⁸⁰

I kaže Uzvišeni:

وَمَنْ يُعْظِمِ شَعَائِرَ اللَّهِ فَإِنَّهَا مِنْ تَقْوَى الْقُلُوبِ

"Pa tko poštiva Allahove propise - znak je -estita srca." ⁸¹

Propisi su sve što je Allah ﷻ dozvolio da se vrednuje i poštuje a ulema bez sumnje ulazi u ono što je Allah ﷻ dozvolio i propisao da se poštuje na osnovu mnogih dokaza koji govore o vrijednosti znanja i položajima učenjaka.

Uzvišeni Allah ﷻ je naredio Svojim robovima da ne dižu svoje glasove pored Poslanika ﷺ i da se drže skrušenosti i poniznosti kako bi bili oni koji zaslužuju Allahovu ﷻ oprost i milost. Kaže Uzvišeni ﷻ:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تَرْفَعُوا أَصْوَاتَكُمْ فَوْقَ صَوْتِ النَّبِيِّ وَلَا تَجْهَرُوا
لَهُ بِالْقَوْلِ كَجَهْرِ بَعْضِكُمْ لِبَعْضٍ أَن تَحْبَطَ أَعْمَالُكُمْ وَأَنتُمْ لَا تَشْعُرُونَ ❀

⁸⁰ El-Hadždž, 30.

⁸¹ El-Hadždž, 32.

إِنَّ الَّذِينَ يَغُضُّونَ أَصْوَاتَهُمْ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ أُولَٰئِكَ الَّذِينَ امْتَحَنَ اللَّهُ

قُلُوبَهُمْ لِلتَّقْوَىٰ لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَأَجْرٌ عَظِيمٌ

"O vjernici ne di`ite glasove svoje iznad Vjerovjesnikova glasa. I ne razgovarajte sa njim glasno, kao {to glasno jedan sa drugim razgovarate da ne bi bila poni{tena va{a djela, a da vi i ne primjetite. One koji uti{aju glasove svoje pred Allahovim Poslanikom - a to su oni -ija je srca Allah prekalio u -estitosti - -eka oprost i nagrada velika." ⁸²

Nema sumnje da ova odlika koju Allah ﷻ naređuje svojim robovima obuhvata učenjake i mjesta širenja znanja jer su učenjaci nasljednici poslanika. A mjesto gdje se uči vjersko znanje je mjesto gdje se uči Kur'an i citiraju Poslanikovi ﷺ hadisi, propisi o halalumu i haramu kao i druge stvari iz šerijatskih znanosti, pa je obavezno da se poštuju i spusti glas pred njima i da se pazi na ono što bi oskrnavilo ponašanje sa ulemom ili ih uznemirilo. Kaže Uzvišeni Allah ﷻ:

وَالَّذِينَ يُؤذُونَ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ بِغَيْرِ مَا اكْتَسَبُوا

فَقَدْ أَحْتَمَلُوا بُهْتَانًا وَإِثْمًا مُّبِينًا

"A oni koji vjernike i vjernice vrije|aju, a oni to ne zaslu`uju, tovaru na sebe klevetu i pravi grijeh." ⁸³

A što se tiče Poslanikovih ﷺ hadisa koji podstiču na poštivanje učenjaka i zabranjuju loše ophođenje sa njima oni su mnogobrojni a od najpoznatijih su:

⁸² El-Hudžurāt, 2-3.

⁸³ El-Ahzāb, 58.

Bilježi Buharija u svome *Sahihu* od Ebu Hurejre رضي الله عنه kako je Allahov Poslanik ﷺ rekao:

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: ﴿إِنَّ اللَّهَ قَالَ: مَنْ عَادَى لِي وَلِيًّا فَقَدْ آذَنْتُهُ بِالْحَرْبِ...﴾.

"Rekao je Allah ﷻ: 'Ko uznemiri mog miljenika (evliju) ja mu rat objavljujem'."⁸⁴

Bilježi Hatib el-Bagdadi od Šafije i Ebu Hanife da su rekli: *"Ako nisu učenjaci (ulema) Allahovi miljenici (evlije) onda Allah Uzvišeni ﷻ nema miljenika."*⁸⁵

Ebu Musa el-Eš'ari رضي الله عنه je rekao: *"Rekao je Poslanik ﷺ:*

عَنْ أَبِي مُوسَى الْأَشْعَرِيِّ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: ﴿إِنَّ مِنْ إِجْلَالِ اللَّهِ إِكْرَامَ ذِي الشَّيْبَةِ الْمُسْلِمِ وَحَامِلِ الْقُرْآنِ غَيْرِ الْعَالِي فِيهِ وَالْحَافِي عَنْهُ وَإِكْرَامَ ذِي السُّلْطَانِ الْمُقْسِطِ﴾.

'Od veličanja Allaha je da se lijepo primi (dočeka) stariji musliman i hafiz koji se ne uzdiže niti je grub i da se poštuje pravedan vladar'.⁸⁶

Ibn 'Abbas رضي الله عنه je rekao: *"Rekao je Poslanik ﷺ:*

عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: ﴿لَيْسَ مِنَّا مَنْ لَمْ يَرْحَمْ صَغِيرَنَا، وَيُوقِرْ كَبِيرَنَا، وَيَأْمُرْ بِالْمَعْرُوفِ، وَيَنْهَ عَنِ الْمُنْكَرِ﴾.

'Nije od nas ko nema milosti prema mladima, ko ne poštuje starije i ko ne naređuje dobro i zabranjuje zlo'.⁸⁷

A u drugom rivajetu (predanju) stoji:

عَنْ عُبَادَةَ بْنِ الصَّامِتِ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: ﴿لَيْسَ مِنْ أُمَّتِي (لَيْسَ مِنَّا) مَنْ لَمْ يُجِلِّ كَبِيرَنَا، وَيَرْحَمْ صَغِيرَنَا، وَيَعْرِفَ لِعَالِمِنَا حَقَّهُ﴾.

⁸⁴ Buhari (6502); Ibn Madže (3989); Ibn Hibban (347); el-Begawi (1247); i dr..

⁸⁵ En-Nevevi, *Et-Tibijān fi ādābi hameleti-l-Qur'ān*, str. 21

⁸⁶ Ebu Davud (4843).

⁸⁷ Tirmizi (1921), i kaže: hadis hasen-garib; Ahmed (2329); i dr.

"Nije od mog ummeta (od nas) ko ne poštuje starije i ko nema milosti prema mladima i ne priznaje našim učenjacima njihovo pravo."⁸⁸

Prenesene izreke od ashaba i prvih generacija, Allah im se smilovao, koje podstiču na poštivanje učenjaka (uleme) i uvažavanje mjesta gdje se traži znanje i obaveznost lijepog ponašanja na tim mjestima i šta su oni činili u takvim situacijama. Ovu su neke od tih izreka:

Alija ibn Ebi Talib ؓ je rekao: *"Od prava koje ima učenjak nad tobom su da poselamiš sve ljude općenito a njega da pozdraviš posebno, da sjedneš ispred njega, da ne pokazuješ rukom na njega niti mu namiguješ svojim očima, da mu ne govoriš rekao je taj i taj drugačije od tebe i da nikog ne ogovaraš kod njega."*⁸⁹

Isto tako je Omer ibn Hattab ؓ rekao: *"Od prava učenjaka nad tobom su: da mu ne postavljaš mnoga pitanja, niti da ga prisiljavaš na odgovor, niti da mu dodijavaš kada se umori, niti da uzimaš za njegovu odjeću kada krene, niti da otkrivaš njegove tajne, niti da ogovaraš kod njega ikoga jer je učenjak poput palme čekaš kada će ti spasti sa nje nešto."*⁹⁰

Učenjak ummeta, uvaženi ashab Abdullah ibn 'Abbas ؓ nam govori o svom ponašanju prilikom traženja znanja i njegovoj velikoj želji za njim: *"Kada je preselio Poslanik ﷺ rekao sam čovjeku od Ensarija hajde da pitamo Poslanikove ashabe jer su oni danas mnogobrojni, pa mi je odgovorio: 'Čudim ti se sine Abbasov, zar ti misliš da će ljudi biti potrebni tebe a među njima su takvi i takvi ashabi?' Pa je to ostavio, a ja sam pitao ashabe Poslanikove ﷺ o hadisu. Kada bih čuo da neki hadis prenosi taj i taj ashab od Poslanika ﷺ došao bih njegovoj kući a on spava*

⁸⁸ Ahmed (22755).

⁸⁹ En-Nevevi, *Et-Tibijan fi adabi hameleti-l-Qur'an*, str. 38.

⁹⁰ El-Hatib el-Bagdadi, *El-Fekih ve-l-mutefekkih*, 2/99.

(popodnevnim odmorom) prostro bih svoj ogrtač pred njegova vrata a vjetar bi bacao prašinu na mene dok ne bi izašao taj ashab i upitao me: 'O sine amidže Poslanikovo, zašto si došao? Zašto nisi poslao po mene da ja tebi dođem? Ja sam preči da dođem tebi.' Pa bih ga pitao o hadisu. A onaj ashab Ensarija je doživio kada su se ljudi okupljali oko mene i pitali me pa je rekao: 'Ovaj mladić je bio pametniji od meine'.⁹¹

Eš-Ša'bi je rekao: "Krenuo je Zejd ibn Sabit ﷺ da se popne na jahalicu i stavio svoju nogu u uzengiju a Ibn 'Abbas ﷺ je prihvatio uzengiju pa mu je rekao: 'Pusti to sine amidže Poslanikovo.' 'Ne! - odgovorio je. 'Ovako postupamo sa učenjacija i starijim'.⁹²

Rekao je Hasan b. 'Ali ﷺ svome sinu: "O sinko kada sjediš sa ulemom nastoj da više čuješ nego što govoriš, i nauči dobro da slušaš kao i da dobro čutiš i ne prekidaš nikome govora ma koliko dug bio dok ne završi."⁹³

Rekao je Imam Šafija, rahimehullah: "Okretao sam nježno stranicu pred Malikom iz poštovanja prema njemu kako ne bi čuo njeno šuštanje."⁹⁴

Nema sumnje da se misli na učenjake pred kojima treba da učenik uči, odgaja se, da slijedi one koji rade shodno svome znanju i koji se boje svoga Gospodara. Ibnu Sirin, Allah mu se smilovao je rekao: "Ova nauka je vjera pa gledajte od koga ćete je uzeti."⁹⁵

⁹¹ El-Hatib el-Bagdadi, *El-Džami'u li ahlaqi-r-ravi ve adabi-s-sami'i*, 1/158.

⁹² El-Hatib el-Bagdadi, *El-Fekih ve-l-mutefekkih*, 2/99.

⁹³ Ibn 'Abdu-l-Berr, *Džami'u bejani-l-'ilm ve fadlihi*, 1/130.

⁹⁴ Ibn Džema'a, *Tezkiretu es-sami'i ve-l-mutekellimi fi adabi el-'alimi ve-l-muteallimi*, str. 214.

⁹⁵ El-Hatib el-Bagdadi, *El-Džami'*, 1/129.

Učenjaci su spomenuli precizna uputstva koja treba učenik da čini pred učenjacima od ponašanja, skrušenosti, blagosti, ljubaznosti i poniznosti. Evo nekih izreka od njih o tome:

Rekao je Imam Ebu Bekr El-Adžiri, Allah mu se smilovao: *"Kada učenik zavoli društvo učenjaka onda se druži sa njima s poštovanjem i biva ponizan u sebi. Svoj glas spušta ispod njihova glasa, ponizno ih pita, a većina njegovih pitanja biva o pokornosti Allahu, dajući im do znanja da je on potreban znanja o kome ih pita. Kada se okoristi znanjem od njih kaže im da je veliku korist stekao zatim im zahvali na tome, a ako se naljute na njega ne ljuti se na njih već traži razlog zbog kojeg su se naljutili na njega i to popravljajući tražeći izvinjenje od njih ne dosađujući im sa pitanjima. On je blag u svim stvarima ne raspravlja sa njima rasprave dokazujući im da je znaniji od njih nego mu je glavna briga traženje koristi od njih na lijep način."*⁹⁶

Rekao je Imam en-Nevevi, Allah mu se smilovao: *"Učenik treba da bude ponizan za znanje i učitelja a njegova poniznost će ga uzdići. Svima nam je poniznost naređena općenito a ovdje je posebno potrebna, slijedit će svoga učitelja i savjetovati se sa njim o svojim stvarima i raditi po njegovim zapovjedima kao što bolesnik sluša iskusna i vješta ljekara."*⁹⁷

Zatim je rekao: *"Vrlina učenika je da nastoji udovoljiti učitelju pa makar se ne slagao sa njegovim mišljenjem, da ga ne ogovara niti širi njegove tajne, da spriječi njegovo ogovaranje ako to čuje a ako ne može nek napusti to mjesto i da ne ulazi kod njega (učitelja) bez dozvole. Kod njega da ulazi lijepa izgleda sa čistim srcem bez ikakvih predrasuda, sa abdestom, da ne prelazi preko ljudi nego da sjedne gdje se završava red osim ako ga ne pozove učitelj ili prisutni da priđe bliže. Treba da se lijepo ophodi sa svojim kolegama i slušaocima na predavanju jer i*

⁹⁶ Imam el-Adžiri, *Ahlaqu-l-'ulema*, str. 33.

⁹⁷ En-Nevevi, *El-Medžmu'*, 1/35-36

njegovo lijepo ponašanje sa njima je lijepo ponašanje sa učiteljem i poštivanje njegova predavanja."

Zatim je rekao: *"Ako učitelj loše postupi prema njemu on će prvi da mu se izvini, da kaže da je to bila njegova greška i da on zaslužuje ukor. To će mu biti korisnije za njegovu vjeru, za ovaj svijet i za ostanak ljubavi šejha prema njemu a rečeno je: 'Ko se ne strpi na poniženju učenja njegov život ostaje u zabludi i neznanju a ko se strpi na tome njegov slučaj se završi sa slavom i na ovom i na onom svijetu."*⁹⁸

Postoje i druge vrline koje su neophodne za učenika da ih se drži kako bi bio odgojen sa onim na šta islam podstiče: od poštivanja učenjaka, mjesta učenja i njihova održavanja, od ovih vrlina su:

a) Kada čuje učenik od svog učitelja hadis i šerijatsko pitanje koje poznaje

Tada ne treba da učestvuje sa učiteljem u spominjanju njihove predaje već će šutjeti i slušati, a prve generacije su razumijevale važnost ovoga kao što se spominje od njih u mnogim predajama:

Mu'az ibn Se'id je rekao: *"Bili smo kod Ata'a b. Ebi Rebaha pa je spominjao neki čovjek jedan hadis a drugi čovjek mu se suprotstavio u tom hadisu. Tada je rekao Ata'a: 'Neka je uzvišen Allah kakvo je ovo ponašanje? Kakva su ovo shvatanja? Ja slušam hadis od čovjeka, a znam bolje od njega pa im pokazujem svojim primjerom kao da ja ne znam ništa bolje od njega'."*⁹⁹

Halid ibn Safvan je rekao: *"Kada vidiš muhadisa kako govori hadis koji si prije čuo, ili spominje vijest koju od prije*

⁹⁸ En-Nevevi, *El-Medžmu'*, 1/36-37.

⁹⁹ El-Hatib el-Bagdadi, *El-Džami'*, 1/200.

znaš, namoj učestvovati sa njim u tome želeći da pokažeš onima koji su prisutni da to već znaš jer je to brzopletost i loše ponašanje."¹⁰⁰

b) Zabrana o prevelikom raspravljanju u nauci

Raspravljanje u znanju u većini slučajeva dovodi do svađa, isticanja, mržnje i lošeg mišljenja o učenjacima, napadanja i optuživanja na njih s lažima i drugim zabranjenim stvarima. Zato je Poslanik ﷺ upozoravao na štetnost raspravljanja osim ako je na najljepši način kao što je rekao Allahov Poslanik ﷺ:

عَنْ أَبِي أُمَامَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: ﴿مَا ضَلَّ قَوْمٌ بَعْدَ هُدَى كَانُوا عَلَيْهِ إِلَّا أُوْتُوا الْجَدَلَ﴾.

"Nije ni jedan narod zalutao nakon što je bio na pravom putu a da nije bio sklon (iskušan) raspravljanju."¹⁰¹

Neki iz ranijih generacija su rekli: "Kada Allah želi Svome robu dobro, otvori mu vrata rada a zatvori vrata raspravljanja, a kada Allah želi robu zlo, zatvori mu vrata rada a otvori vrata raspravljanja."¹⁰²

Rekao je Malik, Allah mu se smilovao: "Licemjerje u znanju čini srce okrutnim i naslijeđuje vrijeđanje."¹⁰³

Čuo je Hasan el-Basri ljude kako raspravljaju o nečemu pa je rekao: "Ovim ljudima je dosadio ibadet, govor im je bezvrijedan, smanjila im se bogobožnost pa raspravljaju."¹⁰⁴

Rekao je Imam Ibn Redžeb el-Hanbeli: "Mnogi iz mlađih generacija su iskušani sa ovim i oni misle da je onaj ko mnogo

¹⁰⁰ Isto, 1/201.

¹⁰¹ Tirmizi (3253); Ibn Madže (48); Ahmed (22164, 22204)

¹⁰² Ibnu Redžeb el-Hanbeli, *Fadlu 'ilmi-s-selef 'ale-l-halef*, str. 86.

¹⁰³ Isto, 88.

¹⁰⁴ Isto, 89.

priča, mnogo raspravlja i koji ima mnogo suparnika u vjerskim pitanjima učeniji od onog koji nije takav. Ovo je apsolutno neznanje, jer znanje nije mnoštvo predaja, niti mnoštvo stavova već je znanje svjetlo koje pada u srce, a rob sa njim razumijeva istinu i sa njim razlikuje istinu od laži."¹⁰⁵

Rekao je Imam Ebu Bekr El-Adžiri, nakon što je upozorio na licemjerje u znanju i mnoštvu rasprava: *"Pa ako neko kaže šta će raditi sa znanjem koje mu je nejasno? Reći će mu se, ako je tako, a želi da se poduči znanju koje mu je nejasno otići će učenjaku za kojeg zna da sa svojim znanjem želi Allahovo zadovoljstvo i pitaće ga kao onaj koji želi korist dajući mu do znanja da je njegova rasprava sa njim rasprava onog koji traži istinu a ne rasprava da se pobijedi a sebe će prisiliti na pravednost u toj raspravi.*"¹⁰⁶

O ovome je rekao Imam Šafija: *"Nisam nikad ni sa kim raspravljao a da nisam želio da on pobijedi, istinu rekne i bude njome nadahnut, da bude pod Allahovim nadzorom i zaštitom i nisam ni s kim raspravljao a da mi nije bilo svejedno da li će Allah iznijeti istinu mojim ili njegovim jezikom.*"¹⁰⁷

Imam Ibnu-l-Dževzi upozoravajući od Iblisovih zavodjenja učenjaka i učenika preko pitanja-raspravljanja je rekao: *"Nekima se objelodani istina preko suparnika ali se ne vraća i teško mu je kako se je istina pojavila sa suparnikom pa onda nastoji da mu odgovori svim svojim znanjem da je on na istini i ovo je najružnija stvar zato što je rasprava postavljena da se istina dokaže. A rekao je Imam Šafija: 'Nisam raspravljao niskim ko je odbacio dokaz a da nije izgubio vrijednost u mojim očima i niskim ko je prihvatio dokaz a da ga nisam zavolio'.*"¹⁰⁸

¹⁰⁵ Isto, 94-95.

¹⁰⁶ Imam Ebu Bekr el-Adžiri, *Ahlaqu-l-'ulema*, str. 41.

¹⁰⁷ *El-Fekih ve-l-mutefekkih*, 2/26.

¹⁰⁸ Ibnu-l-Dževzi, *Telbis Iblis*, str. 120.

c) Zabrana sofizama¹⁰⁹

Pitanje je ključ znanja zato učenik koji poznaje svoje mogućnosti i poštuje ulemu nastoji da se drži lijepog ponašanja prilikom pitanja. On pita samo kada nešto želi da nauči, razumije i da dođe do istine. Postoje oni koji mnogo pitaju učenjake, vi ih susrećete ne da bi saznali već sa ciljem da onemoguće odgovor kako bi ulema posrnula, da pokažu njihovu nemoć i da umanje njihov ugled među ljudima iz mržnje i zavisti.

Učenjaci (ulema) su upozorili da se ne odgovara ovakvima ili da se bude naklonjen njima jer oni su glupaci koji ne zaslužuju odgovor.

Rekao je Imam el-Gazali: *"Čije pitanje i prebacivanje bude iz zavisti i mržnje kad god mu odgovoriš najljepšim odgovorom (najrječitijim i najjasnijim) to čemu samo povećati mržnju, neprijateljstvo i zavist. Zato je najbolji način kako se ne bi zamarao odgovarajući mu, da se okreneš od njega i da ga ostaviš u njegovoj bolesti."*¹¹⁰

Rekao je Uzvišeni Allah:

فَاعْرِضْ عَنْ مَنْ تَوَلَّىٰ عَنْ ذِكْرِنَا وَلَمْ يُرِدْ إِلَّا الْحَيَاةَ الدُّنْيَا

*"Zato se ti okani onoga koji Kur'an izbjegava i koji samo život na ovom svijetu želi."*¹¹¹

Rekao je Imam En-Nevevi: *"Onaj koji pita i silom hoće da mu se odgovori ili da onemogući ispravan odgovor svojim sofističkim pitanjem ne zaslužuje ga."*¹¹²

¹⁰⁹ Sofizmi su pitanja sa kojima se vara ili u pogrešku dovodi ulema (učenjaci) kako bi pokleknuli i kako bi se time pokrenula smutnja i zlo, a Ebu Davud u *Sunenu* (3656) spominje predaju u kojoj Poslanik ﷺ zabranjuje takvu vrstu pitanja:

عَنْ مُعَاوِيَةَ: «أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَهَى عَنِ الْغُلُوطَاتِ»

¹¹⁰ Imam el-Gazali, *Ejjuhe-l-veled*, 138

¹¹¹ En-Nedžm, 29.

¹¹² En-Nevevi, *El-Medžmu'u*, 1/39.

Učenik je uzvišeniji od toga da padne u zamke šejtana kako bi preko nekih naučnih pitanja našao način da dođe do ličnih interesa preko nekog učenjaka ili svoje braće od učenika. Zato su se naši dobri prethodnici pravdali od upuštanja u zamršena pitanja koja se neće možda nikada dogoditi, iz straha da upuđtanje u takva pitanja ne bude put radi isticanja, raspravljanja i upadanja u neprilike. Bilježi Imam El-Adžiri *da bi Haridže ibn Zejd ibn Sabit kada bi bio pitan o nečemu rekao: "Da li se to desilo?" Pa ako kažu nije ne bi im ni odgovorio, a ako kažu desilo se, odgovarao bi im.*¹¹³

Zatim je zabilježio Imam El-Adžiri *upozorenje od istraživanja i raspravljanja u pitanjima s kojima se neki bave kako bi navodili jedni druge na pogrešku ili tražili jedni drugima greške pa da pitaju jedni druge. On im je objasnio da prve generacije nisu tražile greške jedni drugima niti im je bila želja da jedni druge na greške navode već su bili razumom obdarena ulema. Govorili su o nauci savjetujući druge pa je Allah dao da se drugi okoriste od njihovih znanosti.*¹¹⁴

d) Zabrana vrijeđanja učenjaka

Od šejtanskih došaptavanja nekim učenicima je da se upuštaju u ogovaranje pojedine svoje braće ili da vrijeđaju nekog učenjaka zato što se ne slaže sa njihovim mišljenjem a to možda bude po pitanju samostalnog rasuđivanja gdje se toleriše razilaženje. Neki se možda i pretvaraju u svojoj dovi pokazujući sažaljenje prema njemu govoreći: "Jadnik je taj i taj, iskušan je sa tim i tim ili pogriješio je u tome, da nas Allah sačuva od takvog poniženja."¹¹⁵

¹¹³ El-Adžiri, *Ahlaqu-l-'ulema*, str. 76.

¹¹⁴ Isto, 77.

¹¹⁵ Ibnu-l-Dževzi, *Telbisu Iblis*, str. 117.

Zato je za učenika važno da se nauči ponašati u situacijama kada se susreće sa suprotnim mišljenjima, da se navikne na ljubav prema svojoj braći u islamu i da ih ne vrijeđa zbog različitog naučnog stava.

On treba da poštuje tuđe mišljenje, raspravljanje na osnovu mišljenja na naučni način izgrađujući međusobnu ljubav i pažnju, i da to bude put kojeg će se uvijek držati i od kojeg neće nikada odstupiti. Žalosno je da razilaženje u mišljenjima dovodi do ličnih principa i samopodržavanja, lošeg ponašanja u raspravi i dozvoljavanja da se napada na čast muslimana, a posebno učenjaka, i da se istražuju njihove pogreške i traže njihovi posrtaji.¹¹⁶

Bilježi Imam en-Nevevi od hafiza Ibn Asakira da je rekao: *"Znaj brate Allah nas uputio prema svome zadovoljstvu i učinio nas od onih koji ga se plaše i boje istinskom bogobojažnošću da su tijela učenjaka zaštićena a Allahov zakon za one koji okaljavaju njihovu čast je poznat i da onaj koji uprlja svoj jezik klevećući ih, iznoseći njihove mahane i manjkavosti će biti iskušan od Allaha prije prirodne smrti sa smrću svoga srca. Kaže Uzvišeni:*

فَلْيَحْذَرِ الَّذِينَ يُخَالِفُونَ عَنْ أَمْرِهِ أَنْ تُصِيبَهُمْ فِتْنَةٌ أَوْ يُصِيبَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ

'Neka se pripaze oni koji postupaju suprotno nare|enju Njegovu, da ih iskušenje kakvo ne stigne ili da ih patnja bolna ne sna|e'.¹¹⁷ "¹¹⁸

¹¹⁶ Dr. Salih b. Humejd, *Edebu-l-hilaf*, str. 10.

¹¹⁷ En-Nur, 63.

¹¹⁸ Imam en-Nevevi, *Et-Tibijan fi adabi hameleti-l-Qur'an*, str. 21.

5. Strpljivost na traženju znanja

Strpljivost je od velikih vrlina koje Islam traži, a strpljivost se dijeli na: strpljivost na pokornosti Allahu ﷻ, strpljivost od grijeha prema Allahu ﷻ, strpljivost na ovosvijetskim iskušenjima. Ovo je sve neminovnost bez koje čovjek ne može doći do svog cilja, tako da nema uspjeha na ovom svijetu niti spasa na ahiretu bez strpljivosti.

Da nema strpljivosti zemljoradnik plod od svoga sjemena nebi nikad požnjeo, da nije strpljivih učenika na lekcijama ne bi uspjeli niti naučili tako da se postizanje uzvišenih ciljeva ne dostiže osim kroz upuštanje u velike poteškoće a ponekad trpiš velike bolove da ostvariš snove.¹¹⁹

Allah ﷻ je naredio svome Poslaniku ﷺ strpljivost na više mjesta u kur'anskim ajetima od kojih su:

وَأَصْبِرْ فَإِنَّ اللَّهَ لَا يُضِيعُ أَجْرَ الْمُحْسِنِينَ

"I strpljiv budi! Allah doista ne}e uskratiti nagradu onima koji dobra djela -ine."¹²⁰

I riječi Uzvišenog:

وَأَصْبِرْ وَمَا صَدْرُكَ إِلَّا بِاللَّهِ وَلَا تَحْزَنْ عَلَيْهِمْ وَلَا تَكُ فِي ضَيْقٍ
مِّمَّا يَمْكُرُونَ ﴿١٠٠﴾ إِنَّ اللَّهَ مَعَ الَّذِينَ اتَّقَوْا وَالَّذِينَ هُمْ مُحْسِنُونَ

"Strpljiv budi! ali, strpljiv }e{ biti samo uz Allahovu pomo}. I ne tuguj za njima, i neka ti nije te}ko zbog spletkarenja njihova. Allah je zaista na strani onih koji se Allaha }oje i grijeha klone i koji dobra djela -ine."¹²¹

Allah ﷻ je pohvalio iskreno strpljive koji su strpljivi }eleći zadovoljstvo svoga Gospodara. Kaže Uzvišeni ﷻ:

¹¹⁹ Jusuf El-Qaradavi, *Es-Sabru fi-l-Qur'ani-l-Kerimi*, str.15.

¹²⁰ Hud, 115.

¹²¹ En-Nahl: 127-128.

وَالَّذِينَ صَبَرُوا ابْتِغَاءَ وَجْهِ رَبِّهِمْ وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَأَنفَقُوا مِمَّا رَزَقْنَاهُمْ
سِرًّا وَعَلَانِيَةً وَيَدْرُءُونَ بِالْحَسَنَةِ السَّيِّئَةَ أُولَٰئِكَ لَهُمْ عُقْبَى الدَّارِ

"i oni koji trpe da bi postigli naklonost Gospodara svoga, i koji molitvu obavljaju, i koji od onoga {to im Mi dajemo i tajno i javno udjeljuju, i koji dobrim zlo uzvra}aju - njih -eka najljep{e prebivali{te." ¹²²

Strpljivost na pokornosti Allahu ﷻ je od najvidljivijih vrsta strpljivosti na koje Allah Uzvišeni podstiče:

رَبُّ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا فَاعْبُدْهُ
وَاصْطَبِرْ لِعِبَادَتِهِ هَلْ تَعْلَمُ لَهُ سَمِيًّا

"On je Gospodar nebesa i Zemlje i onoga {to je izme / u njih, zato se samo Njemu klanjaj i u tome budi ustrajan! Zna{ li da ime Njegovo ima iko!" ¹²³

Naredba za strpljivost je ovdje došla u obliku koji izražava i ukazuje na trajanje radnje a to su riječi Uzvišenog ﷻ: 'وَاصْطَبِرْ: 'i u tome budi ustrajan!' tj. teži da povećaš strpljivost i držanje za nju jer je put do pokornosti Allahu ﷻ pun poteškoća iznutra a i sa strane. Rob je potreban strpljivosti u pokornosti Allahu ﷻ prije pokornosti u popravljanju nijeta i prekidanju onog što odvodi od nijeta a i u toku njega kako bi pazio na Allaha ﷻ u svojim dijelima i kako bi ih najbolje obavljao a i nakon što obavi neke obrede kako ga nebi upropastio renome i dvoličnost. Nema sumnje da je od najuzvišenijih pokornosti a koje zahtijevaju strpljenje traženje nauke s kojom se želi nagrada Allaha ﷻ, naročito zato što duša teži odmoru i lijenosti a učenje zahtijeva ogroman trud, napor, nespavanje i ostavljanje mnogih dunjalučkih stvari,

¹²² Er-Ra'd, 22.

¹²³ Merjem, 65.

zatim putovanja radi traženja nauke i susretanja sa učenjacima, stalno ponavljanje, pamćenje, prašenje itd..

Bilježi hafiz Ibnu Abdu-l-Berr od Jahja b. Kesira da je rekao: "*Čuo sam svoga oca da govori: 'Ne postiže se nauka na lahak način.'*" A u drugoj predaji stoji: "*Nemoguće je postići nauku sa rahatlukom.*"¹²⁴

Zato učenik mora da navikne sebe na podnošenje poteškoća i da bude ustrajan danju i noću, da se strpi na poteškoćama putovanja radi učenja jer je i ulema putovala da bi čula jedan hadis od Poslanikovih ﷺ - *sallallahu alejhi ve selleme* hadisa.

Bilježi hafiz Ibn Abdu-l-Berr da je Džabir b. Abdullah doznao da Abdullah b. Unejs el-Ensari zna jedan hadis pa se zaputio na putovanje do njega koje je trajalo mjesec dana sve dok nije stigao u Šam da čuje od njega ovaj hadis koji je ovaj čuo od Allahovog Poslanika ﷺ.¹²⁵

Bilježi isto tako od Ibn 'Abasa ؓ da je rekao: "*Kada bi doznao da neki čovjek od ashaba Poslanikovih ﷺ zna neki hadis pa da sam htio moga sam poslati po tog čovjeka da mi ispriča taj hadis, došao bi mi, ali ja sam odlazio njemu i čekao pred njegovim vratima dok ne bi izišao i ispričao mi taj hadis.*"¹²⁶

Prenosi se od Eš-Ša'bija da je rekao: "*Kada bi čovjek putovao sa kraja Šāma na kraj Jemena da čuje jednu mudrost ne smatram da mu je putovanje uzaludno.*"¹²⁷

Sigurno je znanje najuzvišenije mjesto kojem teže ambicije i najčasniji cilj zbog kojeg se trude uspješni Allahovi robovi.

¹²⁴ *Džami'u bejani-l-'ilmi ve fadlihi*, 1/91.

¹²⁵ Isto, str. 1/93.

¹²⁶ Isto, 1/94.

¹²⁷ Isto, 1/94.

Onaj koji se strpi u učenju mora stići do svog cilja a Allah ﷻ mu njegov posao olakšava, otklanja poteškoće a naročito ako se oslanja samo na Allaha ﷻ i zna on lično šta je spomenuto o vrijednosti znanja i stepenu učenjaka i da meleki pružaju svoja krila učeniku iz zadovoljstva šta čini i da je ova nauka ostavština Poslanika ﷺ i opskrba bogobožasnih i put spasa i uspjeha a sve ovo ga poziva na povećanje strpljenja i ozbiljnost u učenju.

Bilježi isto tako od el-Fadl b. Se'ida b. Selim da je rekao: *"Neki čovjek je tražio nauku i nije mu uspjevalo pa se odlučio da je napusti, pa je prošao pored vode koja pada sa uzvisine na kamenu ploču, koju je voda izbušila, pa je rekao: 'Voda sa svojom nježnošću je izdubila tvrdu kamenu ploču. Tako mi Allaha ﷻ sigurno ću učiti!'" Pa je učio i stekao veliko znanje.*"¹²⁸

Ono što pojačava motiv za strpljenjem je ono što nalazi učenik od zadovoljstva učeći.

Rekao je Imam el-Maverdi: *"Znanje je zamjena za svako uživanje i pomoć protiv svake strasti a ko se posveti nauci neće ga pratiti samoća. Ko traži utjehu u knjigama naći će je i nema noćnog prijatelja kao nauke i nema pomoćnika kao što je zrelost."*¹²⁹

Ovim uživanjem učenik zaboravlja poteškoće kroz koje je prošao i olakšava mu se ono što je uložio od napora zato što on u znanju nalazi bujno ispasište u kojem se on odmara i veseli tako da on tu provodi dane posvećene znanju gdje osjeća slast i uživanje koje ne nalazi na drugom mjestu. Ovako se ojačava želja za učenjem a znanje postaje razonoda bez koje učenik ne može i ne želi da ga ičim zamjeni i njega se nikada ne može zasititi. Zato se spominje u hadisi šerifu kojeg prenosi Enes b. Malik رضي الله عنه da je Allahov Poslanik ﷺ rekao:

¹²⁸ Isto, 2/179.

¹²⁹ Imam el-Maverdi, *Edebu-d-dunja ve-d-dini*, str. 92.

عَنْ أَنَسٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: ﴿مَنْهُمَانِ لَا يَشْبَعَانِ: مَنْهُومٌ فِي عِلْمٍ لَا يَشْبَعُ، وَمَنْهُومٌ فِي دُنْيَا لَا يَشْبَعُ﴾.

"Dvojica se nikako ne mogu zasititi: onaj koji traži znanje i onaj koji traži imetak."¹³⁰

Tj. obojica teže za onim od čega se ne može zasititi ma koliko se tražilo a koliko se god poveća to sticanje poveća se i žeđ za njim, zbog žestine želje a nisu isto jedno i drugo. Kako li su divne riječi pjesnika:

Pio sam znanje čašu za čašom, pa nije nestalo pića niti sam se napojio.¹³¹

Neka svaki učenik stavi ispred svojih očiju riječi Imama Šafije, *rahimehullah* – Allah mu se smilovao:

*Ko nije probao gorčinu učenja na trenutak,
piće gorčinu poniženja čitav svoj život.
A mladić bez znanja i bogobožnosti
je sigurno beznačajna ličnost.¹³²*

¹³⁰ El-Hakim, *El-Mustedrek*, 1/91, hadis br. 312, i kaže da je hadis sahih, i da ispunjava uslove dvojice šejova (Buharije i Muslima); sa čim se slaže i ez-Zehebi. Bilježe ga sa skoro identičnim tekstom: Hejsemi u *Kešfu-l-estār* (163); Taberani u *Mu'džemu-l-kebiru* (10388); Bejheki u *Šu'abu-l-imanu* (10279), i dr.

¹³¹ Siddik Hasen Han, *Ed-Dinu-l-halis*, 3/227.

¹³² Imam Šafija, *Divanu-š-Šafi'i*, str. 29.

6. Natjecanje u traženju znanja

Kada god se učenik temeljito posveti znanju otvaraju mu se njegova vrata a on treba da ga još više povećava i da se natječe u njegovu traženju i da teži da ga što više nauči.

Allah ﷻ je naredio Svome Poslaniku ﷺ da moli da mu se poveća znanje, kaže Uzvišeni:

وَقُلْ رَبِّ زِدْنِي عِلْمًا

"I reci: 'Gospodaru moj Ti znanje moje pove}aj'." ¹³³

Poslanik ﷺ je podsticao na proširivanje znanja i težnju za njegovim uvećavanjem tokom cijelog života sve dok ono ne uvede čovjeka u Džennet.

Bilježi et-Tirmizi od Ebu Se'ida da je Poslanik ﷺ rekao:

عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ، عَنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ قَالَ: ﴿لَنْ يَشْبَعَ الْمُؤْمِنُ مِنْ خَيْرٍ يَسْمَعُهُ حَتَّى يَكُونَ مُتْتَهَاهُ الْجَنَّةُ﴾.

"Neće se vjernik zasititi od dobra koje čuje sve dok mu svršetak ne bude u Džennetu." ¹³⁴

Ovdje je Allahov Poslanik ﷺ učinio nezasitost za znanjem i želju za njim od imanskih potreba i osobina vjernika a već nas je obavjestio da će ovo biti vrlina vjernika sve do ulaska u Džennet. ¹³⁵

Imam Ibn Qajjim Allah mu se smilovao je naveo mnoge primjere o nastojanju prvih generacija u traženju nauke a od tih primjera su:

Ahmed b. Hanbel je rekao: "*Ja tražim znanje sve dok ne uđem u kabur.*"

¹³³ Taha, 114.

¹³⁴ Tirmizi (2686), hasen garib.

¹³⁵ Ibn Qajjim, *Miftahu dari-s-se'adeh*, 1/74.

Upitan je Hasan *o čovjeku koji ima 80 godina je li fino za njega da traži nauku? Pa je rekao: "Pa je li mu fino da živi???"*

Ako je mudrost izgubljena stvar vjernika, obaveza mu je da je traži a mudrost je znanje pa ako ga izgubi vjernik on je na stepenu onih koji su izgubili veliku vrijednost i kada je nađu obvesele joj se i obraduju.¹³⁶

Od savjeta mudrog Lukmana sinu je i ovaj: *"O sinko moj druži se sa učenjacima i stješnjuj ih svojim koljenima jer Allah ﷻ oživljava srca sa svjetlom mudrosti kao što oživljava mrtvu zemlju kišom s neba."*¹³⁷

Kada se primakla smrt Mu'az b. Džebelū ﷺ rekao je: *"Dobro došla smrti, dobro došao posjetioče u nevolji. Moj Allahu, Ti znaš da ja nisam volio da ostanem na ovom svijetu da bi vode dovodio niti sadnice sadio već sam volio da ostanem da provodim duge noći (u namazu) i trpim žeđ podnevne pripeke pri žestokim vrućinama (posteći) i radi stješnjavanja koljenima učenjaka u halkama zikira, tj. nauke."*¹³⁸

Rekao je Imam en-Nevevi: *"Stalno se treba truditi da bude zauzet u nauci sa čitanjem i iščitavanjem, praćenjem i zapisivanjem, istraživanjem, ponavljanjem i pisanjem da se ne zasiti od podučavanja onih koji su ispod njega u godinama, porijeklu ili ugledu već da nastoji da nudi koristi koje su kod njega."*¹³⁹

Ovako treba učenik da ustraje u marljivosti i trudu, a reče-no je: *"Koliko se umoriš toliko ćeš i postići ono što želiš."*¹⁴⁰ Zatim da bude odgovoran u učenju i da što više čita različite znanosti i

¹³⁶ Isto, 1/75.

¹³⁷ Imam Malik, *El-Muvettau*, 3/161.

¹³⁸ Ibn Abdu-l-Berr, *Džami'u bejani-l-'ilmi ve fadlihi*, 1/51.

¹³⁹ Imam en-Nevevi, *El-Medžmu'u*, 1/29.

¹⁴⁰ Ez-Zernudži: *Ta'limu-l-mutea'llimi tariqa-t-tea'llumi*, str.88.

da se ne zadovoljava sa malo, naročito ako oblast u kojoj se specijalizira ima veze sa drugima kao što je npr. Arapski jezik.

Pitanje je ključ znanja

Često puta se ispriječe pitanja ispred učenika pred kojima stane zbunjeno i nejasno, obavezno mu je da o njima pita učenjake (ulemu) lijepo i ponizno se ophodeći sa njima. Kaže Uzvišeni Allah ﷻ:

فَسْأَلُوا أَهْلَ الدِّكْرِ إِنْ كُنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ

"pitajte sljedbenike Knjige ako ne znate." ¹⁴¹

Spominje se u hadisu kojeg prenosi Ibn 'Abbas ﷺ:

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ قَالَ: (أَصَابَ رَجُلًا جُرْحٌ فِي عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ ثُمَّ اخْتَلَمَ، فَأَمَرَ بِالْإِغْتِسَالِ فَأَغْتَسَلَ فَمَاتَ، فَبَلَغَ ذَلِكَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ فَقَالَ: ﴿قَتَلُوهُ قَتَلَهُمُ اللَّهُ، أَلَمْ يَكُنْ شِفَاءَ الْعِيِّ السُّؤَالَ﴾.

da je neki čovjek razbio glavu na putovanju zatim se u snu odžunupio pa su mu rekli da neznaju ni za kakvu olakšicu i on se okupao a zatim umro. Kada su o tome obavjestili Allahovog Poslanika ﷺ, rekao im je: **"Ubili su ga Allah ih ubio! Zar za neznanje nije lijek pitanje?!?"**

A u drugom rivajetu od Džabira, ﷺ, stoji:

عَنْ جَابِرٍ قَالَ... فَقَالَ ﷺ: ﴿قَتَلُوهُ قَتَلَهُمُ اللَّهُ، أَلَا سَأَلُوا إِذْ لَمْ يَعْلَمُوا، فَإِنَّمَا شِفَاءُ الْعِيِّ السُّؤَالَ﴾.

"Zašto nisu pitali kada nisu znali?! - jer je lijek za neznanje pitanje." ¹⁴²

Prenosi se od 'Abdullaha b. Mes'uda ﷺ da je rekao: **"Povećanje znanja je poželjno a znanje se stiče pitanjem."** ¹⁴³

¹⁴¹ En-Nahl, 43.

¹⁴² Ebu Davud (335-336); Ibn Madže (572). Hadis je hasen, pogledaj: *Džamiu'-l-usul*, 7/236. Bilježe ga još i: Ahmed (3056); Darimi (752); Abdu-r-Rezzak (873); i dr.

¹⁴³ Ibn Abdu-l-Berr, *Džami'u-l-bejanil-'ilmi ve fadlihi*, 1/87.

Rečeno je Ibn 'Abbasu رضي الله عنه: "*Kako si stekao znanje?*" *Odgovorio je: "Sa jezikom koji je mnogo pitao i razumom koji je mnogo pamtio."*¹⁴⁴

Ibnu Šihab je rekao: "*Znanje je riznica čiji je ključ pitanje.*"¹⁴⁵

Težnja za naučnim knjigama

Učenik treba da nastoji kupovati naučne knjige, učiti iz njih, voditi računa o njima i nezapostavljati ih jer one su sredstvo za sticanje znanja i one su skuplje od dunjalučkih vrijednosti i dragulja.

Učenjaci su posebno vodili računa o naučnim knjigama i upozoravali su one koji su ih iznajmljivali od kašnjenja ili njihova uništenja.

Ovako je ulema čuvala knjige posebno ako se zna da su se one ručno prepisivale i do njih je veoma teško bilo doći. Toliko su bili opsjednuti knjigama da su se odricali i posljednjeg zaloga kako bi ih kupili, jer one su bile kod njih najveće blago.

Vraćanje na osnovne izvore od knjiga je neophodno za učenika i nije dovoljno čitanje skraćениh verzija i skripti koje se koriste na univerzitetima jer one su date shodno određenom vremenskom periodu prema planu i programu.

Rekao je Imam Ibnu-l-Dževzi, Allah mu se smilovao: "*Očekivanja starih prethodnika od učenika su bila uzvišena na što ukazuju njihove knjige koje su suština njihovih djela s tim što je većina tih knjiga nestala jer su brige učenika oslabile pa su se okrenuli prema skraćениm verzijama nemajući volje za izvornim*

¹⁴⁴ Ez-Zernudži: *Ta'limu-l-mutea'llimi*, str. 106.

¹⁴⁵ Ibn Abdu-l-Berr, *Džami'u bejani-l-'ilm*, 1/89.

*djelima. Put pravog učenika je u učenju i iščitavanju knjiga. Bojte se Allaha i promatrajte živote velikih prethodnika, čitajte njihova djela i vjesti o njima a ja vas obavještavam o svome stanju i nikako da se zasitim od čitanja knjiga pa kada vidim knjigu koju prije nisam vidio kao da sam blago otkrio."*¹⁴⁶

Pogledaj razliku između ljubavi starih učenjaka za knjigama, Allah ﷻ im se smilovao, i između ponašanja današnjih učenika koji se zadovoljavaju čitanjem skripti i skraćenih verzija a i ne osvrću se na temeljne izvore. Neki čak završe neki šerijatski fakultet a nisu ni čuli za imena od mnogih temeljnih izvora knjiga ili su čuli ali ih nisu ni vidjeli.

Kada se od jednog od njih traži da napiše seminarski rad o određenoj temi vidiš ga kako samo traga za potrebnim stranicama po knjigama pa ih zatim kopira ne razmišljajući uopće da ih kupi i pored mogućnosti za to koju mu je Allah ﷻ podario, a ovamo troši na odjeću, hranu i luksuz ne osvrćući se uopće na to. Takvog vidiš da škrtari kada su u pitanju temeljni izvori "Knjige" bez kojih se i ne može zamisliti učenik. Da on poznaje vrijednost knjiga i da će one ostati pohranjene kod njega i njegovih potomaka poslije njega ukoliko je brižan za njima (potomcima) ne bih oklijevao niti se lijenio niti škrtario da ih kupi.

Preostalo nam je ovdje jedno zapažanje koje se mora spomenuti: Neki učenici misle da će čitanjem knjiga postati učenjaci (alimi) i sustežu se učenja pred učenjacima (ulemom) i obrazovanja pred njima, što je očita graška. Rekao je Imam Šafija: *"Ko se bude podučavao sam iz knjige upropastit će (šerijatske) propise."*¹⁴⁷

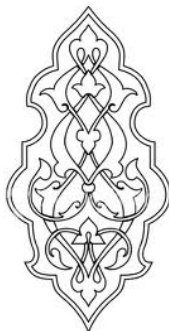
Stara ulema je govorila: *"Od najvećih iskušenja je da čovjek postavi sebi za učitelja stranice."*¹⁴⁸ tj. da ih smatra svojim

¹⁴⁶ Imam Ibnu-l-Dževzi: *Sajdu-l-hatir*, str. 387-388.

¹⁴⁷ Ibn Džema'a: *Tezikretu-s-sami'i ve-l-mutekellimi*, str. 213.

¹⁴⁸ Isto, str. 213.

učiteljem i odgajateljem od kojeg uzima znanje i na tome se zadovoljava. Divno je neko rekao: "*Ako ne budeš dobro pamtio i shavtao skupljanje knjiga ti neće koristiti.*"¹⁴⁹

¹⁴⁹ Isto, str. 235.

7. Istinitost i povjerenje

Laž i varanje su od najlošijih i najružnijih osobina i nemoć je da vjernik, čije je srce Uzvišeni Allah ﷻ prosvjetlio, bude okarakterisan sa bilo kojom od njih. Pa kako da se sa njima okarakterise učenik kojem meleki šire krila iz zadovoljstva zbog onog što čini i koji nastoji da stekne nešto od nasljedstva Allahovg Poslanika ﷺ!!!

Rekao je Uzvišeni Allah ﷻ:

يٰۤاَيُّهَا الَّذِيْنَ ءَامَنُوْا لَا تَخُوْنُوْا اللّٰهَ وَ الرَّسُوْلَ
وَ تَخُوْنُوْا اٰمَنَتِكُمْ وَاَنْتُمْ تَعْلَمُوْنَ

*"O vjernici, Allaha i Poslanika ne varajte i svjesno me-
|usobno povjerenje ne poigravajte." ¹⁵⁰*

Znanje je povjerenje koje treba nositi i predavati iskreno i sa bogobojažnošću od Allaha ﷻ, čuvajući se da se što ne pripise Poslaniku ﷺ, a da to nije tačno ili neke riječi koje on nije rekao. Allahov Poslanik ﷺ je upozorio od laži u prenošenju govora ili nemarnosti u tome. Buharija bilježi od 'Alije ibn Ebi Taliba, ؓ da je rekao: *Rekao je Vjerovjesnik, ﷺ:*

عَنْ عَلِيٍّ، قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: ﴿لَا تَكْذِبُوا عَلَيَّ، فَإِنَّهُ مَنْ كَذَبَ عَلَيَّ فَلْيَلِجِ النَّارَ﴾

"Nemojte lagati na mene jer ko slaže na mene sigurno će ući u vatru." A u drugoj predaji (od Zubejra):

﴿...فَلْيَتَّبِعُوا مَقْعَدَهُ مِنَ النَّارِ﴾

"Nek pripremi sebi mjesto u Džehennemu." ¹⁵¹

Svaki učenik treba tako nastojati da se drži istine i povjerenja u znanju kada ga uči i kada podučava druge i da izbjegava odbacivanje bilo kojeg vjerskog pitanja za koje zna da je istinito i koje je suprotno od onog šta on želi. Ako nešto ne bude znao pa

¹⁵⁰ El-Enfal, 27.

¹⁵¹ Buhari (106,107); Muslim (3) - preko Ebu Hurejre; Tirmizi (2660); i dr.

mu se istina poslije objelodani mora da požuri u vraćanju istini bez imalo sramote kako ne bi bio varalica u svome znanju.

Bilježi imam Taberani od 'Abdullaha ibn 'Abbasa, رضي الله عنه, da je rekao: *Rekao je Vjerovjesnik صلى الله عليه وسلم:*

عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، أَنَّ النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم قَالَ: ﴿تَنَاصَحُوا فِي الْعِلْمِ، فَإِنَّ حَيَاتَةَ أَحَدِكُمْ فِي عِلْمِهِ أَشَدُّ مِنْ حَيَاتِهِ فِي مَالِهِ، وَإِنَّ اللَّهَ تعالى سَائِلُكُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ﴾.

"Savjetujte se u znanju jer je prevara nekog od vas u njegovu znanju teža od prevare u njegovu imetku a dosita će vas Allah تعالى pitati o tome na Sudnjem danu."¹⁵²

Ono što se zamjeri učenicima po ovom pitanju je njihova brzopletost u davanju fetvi na osnovu njihovog pukog čitanja određenih šerijatskih propisa gdje neki od njih misli da je postao sposoban da daje fetve i ispravlja stavove učenjaka (alima) ili ih odbacuje.

Naše prve generacije su bile izuzetno precizne i oprezne po pitanju davanja fetvi ljudima iz straha da ne pogriješe ili da kažu o Allahu تعالى nešto bez osnove ili da pripišu šerijatu što nije od njega. Izbjegavali su da daju fetve i pored svog velikog ugleda i svog velikog znanja.

Jedne prilike je došao neki čovjek kod Kasima ibn Muhammeda ibn Ebi Bekra es-Sidika i pitao ga nešto pa mu je Kasim odgovorio: "Ne znam." Pa je čovjek rekao: "Ja sam došao do tebe i ja ne znam za drugog. Kasim mu je odgovorio: "Ne gledaj u dužinu moje brade i mnoštvo ljudi oko mene, Allah mi je svjedok da ne znam." Zatim mu je rekao: "Da mi se jezik odsiječe draže mi je nego da kažem nešto što ne znam." ¹⁵³

¹⁵² Taberani, *Mu'džemu-l-kebir* (11701). Učenjaci se razilaze oko jednog prenosioca ovog hadisa a za ostale kažu da su povjerljivi. Vidi: *Medžme'u-z-zevaid*, 1/146.

¹⁵³ El-Hafiz ibn es-Salah: *Edebu-l-mufti ve-l-mustefti*, str. 78

Rekli su Sufjan ibn Ujejne i Sahnun ibn Seid: "Najsmjeliji ljudi za davanje fetvi su oni koji imaju najmanje znanja." ¹⁵⁴

Prenosi se da je El-Hejsem ibn Džemil rekao: "Gledao sam Malika ibn Enesa kako je upitan o 48 mesela (šerijatskih pitanja) pa je za 32 odgovorio da ne zna." ¹⁵⁵

Prenosi se od Malika da je rekao: "Kada je bilo teško ashabima Poslanikovim ﷺ da odgovaraju na pitanja, a ni jedan od njih ne bi odgovorio dok ne upita drugog za mišljenje pored ispravnosti, dara i čistoće kojom su bili nadareni, a šta da kažemo za nas čija srca su grijesi pokrili!!?!" ¹⁵⁶

Kada ovakvo nešto kaže Imam Malik o sebi, pa kakvo je tek danas naše stanje, a neki od nas se hvale savršenstvom u znanju i da je dosegao njegov cilj i vrhunac!!!

Imam ibn Salah je pojasnio da fetva bez znanja vodi do skretanja i laži u pitanjima propisa koji govore šta je dozvoljeno a šta zabranjeno, a onaj koji ju je izrekao pada pod riječi Allaha Uzvišenog ﷻ:

وَلَا تَقُولُوا لِمَا تَصِفُ أَلْسِنَتُكُمُ الْكَذِبَ هَذَا حَلَلٌ
وَهَذَا حَرَامٌ لَتَفْتَرُوا عَلَى اللَّهِ الْكَذِبَ إِنَّ الَّذِينَ يَفْتَرُونَ
عَلَى اللَّهِ الْكَذِبَ لَا يُفْلِحُونَ ﴿١٥٧﴾ مَتَّعٌ قَلِيلٌ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ

"I ne govorite neistine jezicima svojim: 'Ovo je dopušteno a ovo zabranjeno!', da biste tako o Allahu neistine iznosili. Oni koji o Allahu govore neistine - ne}e uspjeti, kratko }e u`ivati i njih }e stra{na patnja -ekati." ¹⁵⁷

¹⁵⁴ Isto, 78.

¹⁵⁵ Isto, str. 79.

¹⁵⁶ Isto, str. 80.

¹⁵⁷ En-Nahl, 116-117.

Ovo je dovoljno sa svojim značenjem za svakog onog ko posrne u svojoj fetvi i rekne za haram ovo je dozvoljeno ili za halal ovo je zabranjeno ili tome slično.¹⁵⁸

Ovdje moramo da napomenemo na neke stvari kako bi se spasio učenik od varanja i laži:

a) Budnost i pažnja prilikom uzimanja znanja

Povjerenje zahtjeva od učenika da bude budan i oprezan prilikom učenja i slušanja od učenjaka kako ne bi pogrešno razumio neko pitanje ili propis i da mu to tako ostane u sjećanju a poslije da to tako prenosi od svog učitelja i njemu to pripisuje a on to nikada nije rekao. Mnogi učenici padaju u ovakve greške i govore: "Čuo sam tog i tog da je to i to rekao." - a on tako nije rekao nego je problem što je on to pogrešno shvatio i na takvog se odnose riječi:

*Ja mu kažem Zeid a on čuje Amr,
A napiše Bekr a pročita Bedr.*

b) Vraćanje istini kada se greška objelodani

Ostavljanje pogreške je vrlina u svim stvarima a posebno ako se to odnosi na propise halala i harama na kojima se zasniva ljudski život!

Učenik ponekad upada u pogrešku zbog slabog poznavanja šerijatskih znanosti i nepotpunog sagledavanja šerijatskih propisa i fikhskih dokaza, pa kada nešto kaže a poslije se ispostavi drugačije treba da požuri popraviti svoje riječi i da pojasni istinu ljudima bez imalo ustručavanja.

Naše prve generacije (selefu-s-salih) su pored obilnog znanja koje su imale korigovale svoje stavove kada bi im se obznanilo da je istina drugačija i ne bi im to bilo teško niti bi se

¹⁵⁸ Ibnu-s-Salah: *Edebu-l-mufti ve-l-mustefti*, str. 85.

trvdoglavo držali svojih stavova već bi objasnili ljudima pogrešku u kojoj su bili.

Imam Malik priča o Ibni Hurmuzu da je malo davao fetvi i mnogo se čuvao, često bi rekao čovjeku fetvu po nečemu pa bi poslao za njim da mu se vrati i objavještavao bi ga drugačije od onoga što mu je rekao.¹⁵⁹

El-Hasan ibn Zijad je jedne prilike bio upitan o nečemu pa je pogrešno odgovorio a nije poznao onog koji ga je pitao pa je iznajmio glasonošu (telala) da viče: "El-Hasan ibn Zijad je upitan tog i tog dana o tome i tome pa je pogriješio a onaj ko je upitao el-Hasana ibn Zijada nek mu ponovo ode!" Tako je čekao danima a nije fetve izdavao dok nije sreo onog kome je pogrešno fetvu rekao pa ga je upoznao da je pogriješio i da je tako i tako ispravno.¹⁶⁰

Savjetovao je Imam El-Adžiri svoje učenike govoreći im: "Kada bude upitan o nečemu što ne zna neka se ne stidi da kaže: 'Ne znam!', a ko da fetvu po nekom pitanju pa sazna da je pogriješio ne treba da se ustručava da se povрати od toga, a ako nešto rekne pa neko znaniji na to da repliku ili učen kao on, ukazujući da je isitna drugačija treba da se povрати od svojih riječi, da mu zahvali na tome i da mu zamoli svako dobro od Allaha."¹⁶¹

c) Čuvanje od prevare na ispitima i naučnim radovima

Najveća nesreća i opasnost je da čujemo kako se neki učenici vjerskih znanosti u toku svoga školovanja u školama, na koledžima i univerzitetima ne ustručavaju od prevare na ispitima

¹⁵⁹ El-Hatib el-Bagdadi, *El-Fekih ve-l-mutefekki*, 2/200.

¹⁶⁰ Isto, 2/201.

¹⁶¹ Imam El-Adžiri, *Ahlaqu-l-ulema*, str. 37.

prepisujući od svog kolege ili sa papirića kojeg je sakrio u svome džepu, prepisujući tačne odgovore pa na osnovu toga dobije bodove koji mu omogućće prolazni uspjeh i da dođe do diplome i da se okiti naučnom titulom a poslije da predvodi grupe učenika u podučavanju.

Neke od njih šejtan navodi da varaju i u pripremi disertacija sa kojima će steći zvanje magistra ili doktora pa prepisuju mnoga poglavlja ili mnoge stranice iz tuđih knjiga a da ne spomenu njihov izvor ili čak traže od drugih da im napišu disertaciju za određeni novčani iznos a poslije ih predaju kako bi stekli naučno zvanje osvanuvši među ljudima kao znanstvenici pouzdani u poučavanju sinova ovog ummeta.

Gdje su ovi u odnosu na iskrenost učenjaka, njihovu strpljivost, nespavanje i žrtvovanje u traženju znanja?!

Da li misle ovi da je isticanje sa znanjem i varanje ljudi sa lažnim titulama ono od čega će imati koristi? Doista je povjerenje ukras nauke i njena duša koja joj daje čiste i ukusne plodove. Ako okreneš pogled na učenike vidjet ćeš između povjerljivog učenika i njegovog kolege prevaranta veliku razliku. Prvog ćeš vidjeti na položaju okruženog ozbiljnošću, a korist ljudi od njega se povećava, a vidjećeš drugog na prezrenu položaju od kojeg su misli učenika odsutne u uzimanju od njega ili zakašnjele.¹⁶²

Čovjek koji stoji po strani nauke i nema u sebe jaka povjerenja, ljudi ga gledaju sa omalovažavanjem i njihovo povjerenje u njega se gubi jer povjerenje nije riječ koja se izgovori, ono je put koji izvire iz čiste duše i ono je izvor života ummeta i osnova njegove veličine.¹⁶³

¹⁶² Eš-Šejh Muhammed el-Hadir Husein: *Resailu islah*, 1/15-20.

¹⁶³ Isto.

8. Širenje znanja i njegovo podučavanje

Od obaveznih osobina onog koji traži šeriatsko znanje je da ga širi među ljudima i da ga ne skriva od njih niti škrtari jer je Uzvišeni Allah ﷻ upozorio od skrivanja znanja i velikom kaznom za to zaprijetio.

Kaže Uzvišeni:

إِنَّ الَّذِينَ يَكْتُمُونَ مَا أَنْزَلْنَا مِنَ الْبَيِّنَاتِ وَالْهُدَىٰ مِنْ بَعْدِ مَا بَيَّنَّاهُ
لِلنَّاسِ فِي الْكِتَابِ أُولَٰئِكَ يَلْعَنُهُمُ اللَّهُ وَيَلْعَنُهُمُ اللَّاعِنُونَ

"One koji budu tajili jasne dokaze, koje smo Mi objavili, i pravi put, koji smo u Knjizi ljudima označili, njih je Allah prokleti, a prokleje ih i oni koji imaju pravo da proklinju." ¹⁶⁴

I rekao je Uzvišeni Allah naređujući Svome Poslaniku ﷺ dostavljanje znanja koje mu se objavljuje:

يَأْتِيهَا الرَّسُولُ بَلِّغْ مَا أُنزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ وَإِنْ لَمْ تَفْعَلْ فَمَا بَلَّغْتَ رِسَالَتَهُ
وَاللَّهُ يَعْصِمُكَ مِنَ النَّاسِ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْكَافِرِينَ

"O Poslani-e, kazuj ono {to ti se objavljuje od Gospodara tvoga, - ako ne u-ini{, onda nisi dostavio poslanicu Njegovu - a Allah }e te od ljudi {tititi. Allah zaista ne}e ukazati na pravi put narodu koji ne}e da vjeruje." ¹⁶⁵

Obaveza je prema tome za onog koji traga za šeriatskim znanjem da ga nastoji širiti među ljudima i da ih podsjeća o stvarima njihove vjere i da ih upozorava od nehajnosti i grijeha, i da ih podučava propisima halala i harama i da učenik bude onaj

¹⁶⁴ El-Bekare, 159.

¹⁶⁵ El-Maide, 67.

koji poziva Allahu ﷻ s istinom posebno vodeći računa o svojoj porodici, porodici, porodici, rođacima, komšijama i općenito pozivajući sve muslimane oko sebe s mudrošću i lijepim savjetom i da se ničeg pored Allaha ﷻ ne boji.

Nema sumnje da je najvažnije čime treba da se posveti učenik podučavanje ljudi i to učenje Kur'ani-Kerimu i njegovu razumjevanju, učenju napamet i primjenjivanju u praksi držeći se njegovih naredbi, odgajajući se njegovim odgojem s čime stiče veliki ponos i veliki ugled. Bilježi imam el-Buhari od Osmana b. Affana ﷺ da je Allahov Poslanik ﷺ rekao:

عَنْ عَثْمَانَ بْنِ عَفَّانٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: ﴿خَيْرُكُمْ مَنْ تَعَلَّمَ الْقُرْآنَ وَعَلَّمَهُ﴾.

"Najbolji među vama su oni koji podučavaju Kur'anu i izučavaju ga."¹⁶⁶

Bilježi el-Buhari od Sehl b. Sa'da, ﷺ, da je Allahov Poslanik ﷺ rekao Aliji ibn Ebi Talibu ﷺ:

عَنْ سَهْلِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سَعْدٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ يَوْمَ خَيْبَرَ: ... أَيْنَ عَلِيٌّ فَعَيْلٌ يَشْتَكِي عَيْنَيْهِ فَبَصَقَ فِي عَيْنَيْهِ، وَدَعَا لَهُ ...

فَقَالَ: ... ﴿قَوْلَ اللَّهِ لَأَنْ يَهْدِيَ اللَّهُ بِكَ رَجُلًا خَيْرٌ لَكَ مِنْ أَنْ يَكُونَ لَكَ حُمْزُ النَّعَمِ﴾.

"Tako mi Allaha, da Allah preko tebe uputi jednog čovjeka bolje ti je od stada crvenih deva."¹⁶⁷ (Crvene deve su bile najvrijedniji imetak kod Arapa.)

Napisao je Omer b. Abdu-l-'Aziz Ebu Bekru b. Hazmu: *"Pogledaj šta ima još od Poslanikovih ﷺ hadisa pa ih napiši jer ja se plašim od nestanka znanja i nestanka učenjaka i ne prihvataj ništa osim Poslanikov ﷺ hadis, i širite znanje i sjedite dok ne nauči onaj koji ne zna jer znanje neće propast dok ne bude tajno."*¹⁶⁸

¹⁶⁶ Buhari (5027-28); Tirmizi (2907-09); Ebu Davud (1452); Ibn Madže (211); i dr.

¹⁶⁷ Buhari (3009, 3701, 4201); Muslim (2406); Ebu Dawud (3661); Nesai u *Sunenu-l-kubra* (8090); Ibn Hibban (6932); Taberani u *Mu'džemu-l-kebiru* (5877); i dr.

¹⁶⁸ Buhari, 3 - Kitabu-l-'ilm (Poglavlje o nauci/znanju), 34 - Babun keĵfe juqbeđu-l-'ilmu (bab: Kako iščezava nauka/znanje); između hadisa 99 i 100.

Ovako se realizuje blagoslov znanja, spoznaje njegova vrijednost i stiže do onih koji ga žele i od njega se ljudi okorištavaju jer je podučavanje znanju i njegovo širenje dio koji se ne odvaja od njegova učenja i izučavanja.

Zato je rekao Dahak b. Muhazim, Allah mu se smilovao: *"Prvo poglavlje od nauke je šutnja, drugo njeno slušanje, treće rad po njoj i četvrto njeno širenje i njeno podučavanje."*¹⁶⁹

Rekao je Abdullah b. el-Mubarek, Allah mu se smilovao: *"Ko škrtari sa svojim znanjem biće iskušan sa tri stvari: ili će umrijeti pa će tako otići njegovo znanje, ili će ga zaboraviti ili će slijediti vladara."*¹⁷⁰

Nije skriveno da je učenje znanja, njegovo širenje i pozivanje ljudi njegovoj uputi put kojim se ono učvršćuje, pamti i urezuje u čovjeka a da je savjetovanje ljudi, njihovo upućivanje i podučavanje stvarima vjere stvar koja zahtjeva povećavanje traženja znanja i prisjećanje na ono od čega se plašiš zaborava zato su prve generacije ovog umeta nastojale ponavljati svoje znanje i svoje predaje kako bi im se to učvrstilo što više u sjećanju.

Prenosi se od Ebu Mesu'da da je rekao: *"Ponavljajte hadis jer on potiskuje jedan drugog."*¹⁷¹ Od Abdullaha b. Šedada se prenosi da ga je neki čovjek upitao za neki hadis pa je rekao: *"Allah ti se smilovao koliko sam samo hadisa oživio u sebi."*¹⁷²

Čuvanje znanja od neznalica

Ovdje moramo napomenuti na časnost znanja i da ono nije bezvrijedna stvar i da učenik izabire svojom oštroumnosću i pronicljivošću ono što se nudi od znanja svakoj vrsti ljudi shodno

¹⁶⁹ El-Hatib el-Bagdadi, *El-Džami'u li ahlaqi-r-ravi ve adabi-s-sami'i*, 1/94.

¹⁷⁰ Isto, 1/324.

¹⁷¹ Ibn 'Abdu-l-Berr, *Džamiu' bejani-l-'ilmi ve fadlihi*, 1/11.

¹⁷² Isto, 1/11.

njihovom stanju i intelektualnom nivou i sredini u kojoj živi jer ponekad neka naučna pitanja i njihove finese ne priliče običnom svijetu zato što će ih dovesti u sumnjive stvari i sumnju, a možda među njima ima i mentalno zaostalih kojima ne priliči učenje znanja i njegovo slušanje jer to oni loše prihvataju, sa ismijavanjem i omalovažavanjem.

Zbog svega toga rekao je Alija ibn Ebi Talib رضي الله عنه: *"Govorite ljudima o onome što razumiju, zar želite da zaniječu Allaha i Njegova Poslanika!?!"*¹⁷³

Prenosi se od Kesir b. Murreta El-Hadremija da je rekao: *"Doista ti imaš obaveze prema svome znanju kao što imaš obaveze prema svome imetku. Ne govori znanje onim koji ga nisu dostojni pa da te proglase neznačicom, ne zabranjuj znanje onima koji su ga dostojni pa da budeš grijешnik i ne govori mudrosti kod neznačica pa da te lažljivcem nazovu."*¹⁷⁴

Prenosi se od 'Abdu-l-Melik b. Umejra da je rekao: *"Od gubljenja znanja je i to da se ono govori onima koji ga nisu dostojni."*¹⁷⁵

Ovako su učenjak i učenik dužni da ostavljaju mudrost kod onih koji je zavrijeđuju i da je zabranjuju onima koji je ne zaslužuju, njihov primjer je primjer ljekara koji daje lijek za koji zna da će koristiti.¹⁷⁶

¹⁷³ Buhari (127); 3 - Kitābu-l-'ilm (Poglavlje o nauci/znanju), 49 - Bābun men ḥassa bi-l-'ilmi qawmin dūne qawmin kerāhijete en lā jefhemū (bab: O onom ko pruža znanje jednim ljudima nad drugim bojeći se da ga ne shvate pogrešno).

¹⁷⁴ Ibn 'Abdu-l-Berr, *Džamiu' bejani-l-'ilmi ve fadlihi*, 1/110.

¹⁷⁵ Isto, 1/110.

¹⁷⁶ Ebu Bekr El-Adžiri, *Ahlaqu-l-'ulema*, str. 38.

9. Skromnost na ovom svijetu

Uzvišeni Allah ﷻ je učinio ovaj svijet njegovom od onog svijeta i naredio nam je da na njoj sijemo dobra djela i da nas on ne zavede od truda za onim svijetom, i traženja spasa na njemu.

Rekao je Allah ﷻ:

يٰۤاَيُّهَا النَّاسُ اِنَّ وَعْدَ اللّٰهِ حَقٌّ فَلَا تَغُرَّنَّكُمُ الْحَيٰوةُ
الدُّنْيَا وَلَا يَغُرَّنَّكُم بِاللّٰهِ الْغُرُوْرُ

"O ljudi, Allahova prijetnja je, zaista, istina, pa neka vas nikako `ivot na ovome svijetu ne zaslijepi i neka vas {ejtan u Allaha ne pokoleba."¹⁷⁷

Prenosi Se'id El-Hudri ؓ da je Allahov Poslanik ﷺ rekao:

عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْهَدْرِيِّ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: ﴿إِنَّ الدُّنْيَا حُلْوَةٌ خَضِرَةٌ، وَإِنَّ اللّٰهَ مُسْتَخْلِفُكُمْ فِيهَا، فَيَنْظُرُ كَيْفَ تَعْمَلُونَ فَاتَّقُوا الدُّنْيَا وَاتَّقُوا النِّسَاءَ﴾.

"Doista je dunjaluk sladak i privlačan a Allah vam je dao da živite na njemu da vidi kako će te postupati zato se pazite ovog svijeta i pazite se žena."¹⁷⁸

Od njega se također prenosi da je rekao:

عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْهَدْرِيِّ ؓ، قَالَ: جَلَسَ رَسُولُ اللّٰهِ ﷺ عَلَى الْمِنْبَرِ، وَجَلَسْنَا حَوْلَهُ، فَقَالَ: ﴿إِنَّ مِمَّا أَخَافُ عَلَيْكُمْ بَعْدِي مَا يُفْتَحُ عَلَيْكُمْ مِنْ زَهْرَةِ الدُّنْيَا وَزِينَتِهَا﴾.

"Sjeo je Poslanik ﷺ na minber a mi smo sjeli oko njega pa je rekao: 'Stvari od kojih se najviše bojim za vas poslije mene su te što će vam se ovaj svijet otvoriti sa svojim ljepotama i ukrasima'."¹⁷⁹

Od 'Abdullah ibn Omera ؓ se prenosi da je rekao:

¹⁷⁷ Sura Fatir, 5.

¹⁷⁸ Muslim (2742); Tirmizi (2191); Ibn Madže (4000); Ahmed (11169); i dr..

¹⁷⁹ Muslim (1052); Ahmed (11157, 11865-66); Ibn Hibban (3225) i drugi.

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُثْمَانَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، قَالَ: أَخَذَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ بِمَنْكِبِي، فَقَالَ: ﴿كُنْ فِي الدُّنْيَا كَأَنَّكَ غَرِيبٌ، أَوْ عَابِرُ سَبِيلٍ﴾. وَكَانَ ابْنُ عَمْرٍو يَقُولُ: (إِذَا أَمْسَيْتَ فَلَا تَتَنَطَّرِ الصَّبَاحَ، وَإِذَا أَصْبَحْتَ فَلَا تَتَنَطَّرِ الْمَسَاءَ، وَخُذْ مِنْ صِحَّتِكَ لِمَرْضِكَ وَمِنْ حَيَاتِكَ لِمَوْتِكَ).

"Uzeo me je Poslanik ﷺ za rame i rekao: 'Budi na ovom svijetu kao stranac ili putnik.' Ibn Omer رضي الله عنهما je običavao govoriti: *"Kada omrkneš ne očekuj da ćeš osvanuti a kada osvaneš ne očekuj da ćeš omrknuti i uzmi od svog zdravlja za svoju bolest i od svog života za svoju smrt."*¹⁸⁰

Rekao je imam en-Nevevi u komentaru ovog hadisa: *"On znači: Ne okreći se dunjaluku niti ga uzimaj za svoju domovinu niti umišljaj da ćeš dugo na njemu ostati niti mu pridaj pažnje niti se veži za njega osim kao što se stranac veže za tuđu zemlju."*¹⁸¹

Ovako treba učenik da pripremi sebe na ovome svijetu kao stranac u stranoj zemlji da gleda ono što će mu koristiti na drugom svijetu i da tamo teži i da gleda na ono što ga odvraća od budućeg svijeta pa da se okreće i udaljava od njega.

Šejhu-l-Islam Ibn Tejmije je definisao skromnost (zuhd) riječima: *"Propisana skromnost je odricanje od svake stvari koja neće koristiti na budućem svijetu i ubjeđenost srca u ono što je kod Allaha ﷻ."*¹⁸²

Ovdje se jasno vidi da zuhd (skromnost) ne znači odricanje od ovog svijeta i zapostavljanje onog što je na njemu i udaljavanje od ljudi i oblačenje grube i stare odjeće već znači da uzmeš od stvari ovoga svijeta ono što će ti pomoći u pokornosti prema tvome Gospodaru i da staviš svijet i njegova bogatstva i

¹⁸⁰ Buhari (6416); Tirmizi (2333); Ibn Madže (4114); Ibn Hibban (698); Begavi (4029).

¹⁸¹ Imam en-Nevevi, *Rijadu-s-salihin*, str. 227.

¹⁸² Ibn Tejmije, *Medžmu'u-l-fetava*, 10/641.

ukrase u svoju ruku a ne u svoje srce a svoj trud na ovom svijetu da okreneš da ti koristi u pokornosti Uzvišenom Allahu ﷻ i da tražiš halal opskrbu i da se ustegneš od onog što je u rukama drugih ljudi.

Sa ovim možemo reći da je dobar bogataš kojeg nije obuzeo njegov imetak od pokornosti Allahu ﷻ skroman čovjek kao što možemo opisati pohlepnog siromaha koji gleda u tuđu bogatstva i zavidi im na njima i kome je ovaj svijet glavna briga da se otima za prolaznim dobrima ovog svijeta makar ne imao od njih osim vrlo malo.

Dostojanstveno je da se učenik okiti ovako lijepom osobinom kao što je skromnost na ovom svijetu i da umanji od njegovih uživanja koja će ga zabaviti od učenja i da se klone raskoši i luksuza koji zavodi dušu i obuzima srce.

Treba da zna da Allah ﷻ nije stvorio u čovjeku dva srca tako da se u srcu muslimana ne može sastaviti želja za učenjem i zaokupljenost za ovim svijetom i odavanje njegovim porocima jer zaokupljeno srce s ljubavlju prema ovom svijetu i trčanje za njegovim ukrasima i natjecanje sa njegovim stanovnicima u njegovom sticanju neće mu dati svijetlo znanja niti da osjeti slast pokornosti zato ga nećeš vidjeti da će steći od znanja osim malo sa čim će povećati ugled kod dunjalučara.

Zato je najodabraniji Poslanik ﷺ upozorio da se ne uzima vjera kao sretstvo preko kojeg se stiže bogatstvo, ugled i položaj na ovom svijetu i objasnio je da ono upropaštava vjeru čovjeka i njega samog.

Od K'ab b. Malika ؓ se prenosi da je Poslanik ﷺ rekao:

عَنِ كَعْبِ بْنِ مَالِكٍ الْأَنْصَارِيِّ ؓ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: ﴿مَا ذُئْبَانِ جَائِعَانِ أُرْسِلَا فِي غَنَمٍ يَأْفَسِدَ لَهَا مِنْ حِرْصِ الْمَرْءِ عَلَى الْمَالِ وَالشَّرَفِ لِدِينِهِ﴾.

"Dva gladna vuka poslata (koji bi upali) na stado ovaca nisu ništa štetnija (ne bi više štete nanijeli) njemu (stadu) nego što pohlepa

za imetkom (bogatstvom) **i želja za slavom** (ovosvjetskim ugledom) **nanesu štete vjeri njihova posjednika.**¹⁸³

Ovdje se s pohlepom misli na sticanje imetka na zabranjene načine, ustezanje od propisanih obaveza (zekata) i da se traži vlast i ugled preko vjerskih stvari kao što su znanje i skromnost, uzimanjem ovih stvari kao sretstva za dostizanje ovog svijeta i uzdizanje na njemu, a traženje vođstva je slijeđenje strasti i ostavljanje iskrenosti i bogobožnosti.¹⁸⁴

Rekao je imam el-Mehasibi Allah mu se smilovao: "*Znaj da dnevna svjetlost ne koristi slijepcu kao što ne koristi svjetlost znanja osim bogobožnim i kao što mrtvom ne koriste lijekovi. A odgoj ne koristi onima koji se parniče kao što obilna kiša ne koristi goloj stijeni i kao što ne daje ploda mudrost srcu koje voli ovaj svijet.*"¹⁸⁵

Rekao je Imam Ibnu-l-Dževzi: "*Vidio sam ljude koji su proveli prvi dio svog života i cvijet svoje mladosti u traženju znanja pa kada je od njega nešto dostigao što ga je uzdiglo od stepena onih koji obožavaju ovaj svijet, počeo je da putuje po svijetu proseći i ponižavajući se pred neznalicama, prostacima i drugima, pa sam se nekima obratio i rekao: 'Teško tebi gdje ti je prezir prema neznanju zbog kojeg si noći provodio nespavajući i dane u žeđi za znanjem pa kada si se uzdigao i okoristio vratio si se u najniže nizine!?' Zar ti nije ostalo ni zrno ponosa koje bi te izvuklo iz tih ponižavajućih mjesta? Zar nemaš ni komadić znanja koji bi te izveo iz prebivališta strasti? Zar nisi stekao sa znanjem toliko snage s kojom bi mogao okrenuti uzde svojim prohtjevima od pašnjaka zla?*

Zatim ja te vidim kako tvrdiš da želiš nešto od ovog svijeta kako bi se njime pomogao u svom obrazovanju, znaj da se

¹⁸³ Tirmizi (2376), i kaže: hadis hasen-sahih; Darimi (2730); Ahmed (15784, i 15794); Ibn Hibban (3228); Hakim, 3/416; i dr.

¹⁸⁴ El-Hafiz el-Dževzi, *Sajdu-l-hatir*, str.157-158.

¹⁸⁵ Imam el-Mehasibi, *Risaletu-l-musteršidin*, str.160.

okreneš nekoj vrsti zarade s kojom bi se osamostalio od prošnje bolje ti je nego da povećaš svoje znanje a da razumješ ono što ti umanjuje tvoju vjeru ne bi se viđao na mjestima gdje planiraš povećanje svoga znanja'.¹⁸⁶

Hafiz Ibnu-l-Dževzi upozorava učenike kako ih njihovo znanje ne bi optuživalo na Sudnjem danu ukoliko se po njemu ne odgoje i ne prihvate rad po njemu jer znanje nije oblik za izgovaranje već spoznaja Gospodara i Njegovo poštivanje i promatranje života Allahova Poslanika ﷺ i njegovih ashaba i odgajanje po njihovom odgoju i razumjevanje onog što se prenosi od njih i to je korisno znanje koje ostavlja većinu učenjaka poniznijim kod sebe od najvećih neznalica i oni se ne ohole sa svojim znanjem niti traže ovaj svijet preko vjere.¹⁸⁷

Zato su vrijedni učenjaci upozoravali od vlasti i rukovođenja, zbog straha da ne budu iskušani i da ih to ne zabavi od korisnog znanja i da ih ne dotjera jednog dana do poniženja pred onima koji su naklonjeni ovom svijetu.

¹⁸⁶ El-Hafiz Ibnu-l-Dževzi, *Sajdu-l-hatir*, str. 157-158.

¹⁸⁷ Isto, str. 282.

10. Čuvanje vremena i njegovo iskorištavanje

Vrijeme je skuplje od zlata jer je život, a ne dolikuje učniku da gubi svoje vrijeme u zabavi i besposlici jer on ne može nadoknaditi ono što ga prođe od vremena. A sati ga neće čekati. Ko ne bude vodio računa o svome vremenu dugo će trajati njegova tuga kao što žali bolesnik za danima svoga zdravlja i svoje aktivnosti.

Od 'Abdullaha ibn 'Abbasa رضي الله عنه se prenosi da je rekao: *Rekao je Allahov Poslanik صلى الله عليه وسلم:*

عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم: ﴿نِعْمَتَانِ مَغْبُورٌ فِيهِمَا كَثِيرٌ مِنَ النَّاسِ: الصَّحَّةُ وَالْفَرَاغُ﴾.

"Dvije su blagodati kojih nisu svjesni (oko kojih se varaju) mnogi ljudi: zdravlje i slobodno vrijeme."¹⁸⁸

Musliman kod kojeg se sastanu dvije blagodati: tjelesno zdravlje i slobodno vrijeme je dužan da se oduži na njima zahvaljujući Allahu صلى الله عليه وسلم i koristeći ih u Njegovoj pokornosti i sticanju Njegova zadovoljstva pa ako to propusti on je obmanut, tj. izgubio je mnogo jer poslije zdravlja dolazi bolest a poslije slobodna vremena zauzetost i kao što trgovac ima u imetku glavnicu na koju treba da zarađuje tako isto muslimanu je glavnica zdravlje i slobodno vrijeme i neće propuštati ni jedno od njih već će ih koristiti u pokornosti Allahu صلى الله عليه وسلم gdje je najuspješnija trgovina.

Rekao je jedan iz prvih generacija: *"Neka mi nije blagoslovljeno sunce onoga dana u kojem ne povećam svoje znanje koje će me približiti Allahu."*¹⁸⁹

¹⁸⁸ Buhari (6412); Tirmizi (2304); Ibn Madže (4170); Darimi (2707); Ahmed (3207); Taberani u *Mudžemu-l-evsetu* (6163); Ibn Ebi Šejbe u *Musannefu* (35360); i dr..

¹⁸⁹ Ibn Qajim el-Dževzije, *Miftahu dari-s-se'adeh*, 1/122.

Od Muhameda b. Vasi'ah el-Ezdija se prenosi da je rekao: *"Napisao je Ebu-d-Derda Selmanu ؓ: 'O moj brate iskorigi svoje zdravlje i slobodno vrijeme prije nego što te zadesi ono što niko od ljudi neće moći otkloniti od tebe'."*¹⁹⁰

Rečeno je: *"Znanje ti neće dati od sebe jedan dio dok mu se sav ne predaš."*¹⁹¹

Rekao je Imam en-Nevevi govoreći o vrlinama učenika: *"Trebada što više nastoji da nauči čuvajući svaki svoj trenutak i danju i noću i kad je na putovanju i kad nije i nesmije trošiti od svog vremena ništa van traženja znanja osim ono što je najnužnije za jelo i za spavanje samo onoliko koliko se mora i tome slično, kao što je mali odmor kako bi razbio monotoniju i nije pametan onaj kome se ukaže prilika da naslijedi od nasljedstva poslanika pa to propusti."*¹⁹²

Korištenje vremena u mladosti

Ataa es-Saib prenosi od jednog čovjeka da je rekao: *"Sjedili smo sa Huzejfom pa je prošao neki čovjek i Huzejfe mu je rekao: 'O čovječe šta te sprječava da sjediš sa nama?' 'Ne sprječava me od toga osim ovi mladići oko tebe, pa se Huzejfe naljutio i rekao: 'Zar nisi čuo riječi Allahove: '^uli smo jednog momka kako ih huli', - rekoše -, 'ime mu je Ibrahim.'"¹⁹³ I Allahove riječi: *'To su bili momci, vjerovali su u Gospodara svoga, a Mi smo im ubje/enje jo{ vi{e u-vrstili.'*¹⁹⁴ *I zar ima dobra osim u mladićima'???"*¹⁹⁵*

¹⁹⁰ El-Hatib el-Bagdadi, *Iqtidau-l-'ilmi-l-'amel*, str. 104.

¹⁹¹ Ibn Džema'a, *Tezkiretu-s-sami'i ve-l-mutekellimi*, str.206.

¹⁹² Imam en-Nevevi, *El-Medžmu'*, 1/37.

¹⁹³ El-Enbija, 60.

¹⁹⁴ El-Kehf, 13.

¹⁹⁵ El-Hatib el-Bagdadi: *El-Džami' li ahlaqi-r-ravi ve adabi-s-sami'i*, 1/310.

Svakako je dobro u mladićima ako im je razum čist, tijelo snažno a male potrebe.

Ukazao je Imam el-Maverdi *da je od razloga tromosti u učenju njegovo propuštanje u mladosti a posvećivanje njemu u starosti kada se stidi da počne odakle počinju djeca pa počinje sa posljednjim znanostima ili njihovim dijelovima kako bi prestigao mladog učenika. Ovako rade oni koji hoće da sami sebe varaju i zato je učenje u mladosti ljepše i bolje.*¹⁹⁶

Spominje se od el-Ahnefa b. Kajsja da je čuo čovjeka kako je rekao: *"Učenje u mladosti je kao uklesavanje u kamenu, pa je rekao el-Ahnef: 'Odrasli je s više pameti ali i s više briga'.*"¹⁹⁷

Od 'Alkameta se prenosi da je rekao: *"Ono što sam naučio u mladosti kao da ga gledam kako je napisano u knjizi ili na listu."*¹⁹⁸

Jezid b. Ebi Hubejib prenosi da je El-Hasan rekao: *"Dovedite nam svoje najmlađe jer oni imaju manje briga i bolje pamte ono što čuju."*¹⁹⁹

Spominje se da je rečeno 'Abdullahu b. el-Mubareku: *"Nadvladali su nas kod tebe ovi mladići, pa je rekao: 'Od njih više očekujem nego od vas, koliko vi već živite? Ovima će Allah dati da daleko dospiju'."*²⁰⁰

Ovako treba da učenik iskorištava period svoje mladosti prije nego što mu prođe jer je učenje jače i dublje u danima mladosti kada je potpuna svijest i odmoran mozak.

¹⁹⁶ El-Maverdi, *Edebu-d-dunja ve-d-din*, str.57.

¹⁹⁷ Isto.

¹⁹⁸ El-Hatib el-Bagdadi: *El-Džami' li ahlaqi-r-ravi ve adabi-s-sami'i*, 1/311.

¹⁹⁹ Isto.

²⁰⁰ Isto, 1/312.

Pokuđenost odgađanja

Od razloga gubljenja vremena je i ljudsko odgađanje i ostavljanje današnjeg posla za sutra, a on ne zna šta će se desiti sutra, možda bude zauzet i ne mogne uraditi ono što je htio. Stari dobri učenjaci su upozoravali na odgađanje i smatrali su ga nesrećom.

Prenosi se od Hasan el-Basrija da je rekao: *"Čuvaj se odgađanja jer ti imaš današnji dan a ne sutrašnji a ako bude i tvoje sutra budi u njemu kao što si danas a ako ne bude tvoje sutra nećeš se kajati za onim što si danas propustio."*²⁰¹

Katade prenosi od Ebu Dželda da je rekao: *"Doista su riječi: 'Uradiću to!', od Iblisove vojske."*²⁰²

Učenik ovako treba da koristi sve prilike i da iskorištava odmah što mu se ukaže od vremena ne odgađajući ga za drugo vrijeme koje možda neže dočekati.

Vrijeme aktivnosti i bezbrižnosti

Mnogi se učenici pitaju o najboljem vremenu za pamćenje, učenje i sticanje znanja. Učenjaci (ulema) su govorili o tome i savjetovali su da se iskorištava rano jutro i svako vrijeme u kojem je čovjek rasterećen, pun snage, odmoran i slobodan.

Nema sumnje da je ranjenje najbolje vrijeme za traženje znanja i to je blagoslovljeno vrijeme posebno ako se rano ode na spavanje. Od Sahra el-Gamidija i Alije ibn Ebi Taliba رضي الله عنه se prenosi da je Allahov Poslanik صلى الله عليه وسلم rekao:

عَنْ صَخْرِ الْعَامِدِيِّ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: ﴿اللَّهُمَّ بَارِكْ لِأُمَّتِي فِي بُكُورِهَا﴾

²⁰¹ El-Hatib el-Bagdadi: *Iqtidau-l-'ilmi el-'amel*, str.113.

²⁰² Isto.

"Allahu moj! - blagoslovi mom ummetu rano jutro."²⁰³

Od odabраниh vremenskih perioda je i period pred zoru jer je to period kada se dove uslišavaju i kada se milost spušta a traženje znanja je uzvišeni ibadet i ono je pohvalno kada u njemu musliman provodi posljednje časove noći.

Od Ismaila b. Ebi Uvejsa se prenosi da je rekao: *"Ako hoćeš da zapamtiš nešto zaspaj i ustani pred zoru upali svjetlo i to pogledaj i nećeš ga zaboravit poslije, ako Bog da."*²⁰⁴

Rekao je Imam el-Hatib el-Bagdadi: *"Znaj da za pamćenje imaju sati koje treba da čuva onaj koji želi nešto napamet da uči i za pamćenje imaju mjesta kojih treba da se drži onaj koji hoće da napamet uči; pa najbolje vrijeme je vrijeme pred zoru a poslije njega podne a poslije njega rano jutro pred izlazak Sunca bez njegova zalaska a pamćenje u noći je bolje od pamćenja u dani."*²⁰⁵

Cilj je da učenik izabere vrijeme za svoje aktivnosti, i kada je bezbrižan (kada nije opterećen) i da izbjegava učenje u vremenu kada je opterećen ili umoran ili zauzet s nekom stvari jer nema koristi od učenja ukoliko se ne ostave druge obaveze i zapreke.

Zato je rekao Imam Ibn Džema'a: *"I neka ne uči kada je gladan ili žedan ili pod brigom ili kada je ljut ili pospan ili razočaran, niti ako mu je previše hladno ili prevruće."*²⁰⁶

I rekao je Allah mu se smilovao ukazujući na nužnost odmora radi obnavljanja koncentracije i aktivnosti: *"Nema ništa*

²⁰³ Tirmizi (1212), i kaže da je hadis hasen; Ebu Davud (2606); Ibn Madže (2236-37); Darimi (2435); Ahmed (1323, 1329); Ibn Hibban (4754-55); Nesai u *Sunenu-l-kubra* (8782); Ebu Davud Tajalisi (1342); Hejsemi u *Kešfu-l-estar* (1245); i dr.

²⁰⁴ El-Hatib el-Bagdadi, *El-Džami' li ahlaqi-r-ravi ve adabi-s-sami'i*, 2/265.

²⁰⁵ *El-Fekih ve-l-mutefekkih*, 2/103.

²⁰⁶ Ibn Džema'a, *Tezkiretu-s-sami'i ve-l-mutekellimi*, str. 187.

*loše u tome da se odmori ako se plaši od dosade jer su neki veliki učenjaci sakupljali svoje kolege na određenim izletištimu u određenom godišnjem periodu i šalili se u onome u čemu nema štete za njih niti za vjeru niti za čast."*²⁰⁷

Pa neka se drži učenik onoga što mu pojačava aktivnost u učenju i neka se čuva gubljenja vremena i neka daje prednost vrijednijem pa manje vrijednijem i neka stalno moli od Allaha ﷻ da mu blagoslovi njegov život i da mu ga učini sretnim u pokornosti Njemu.

²⁰⁷ Isto, str. 211.

11. Obnavljanje znanja iz straha da se ne zaboravi

Mudrost Allahova ﷻ je htjela da zaborav bude prirodna stvar čovjeka i da se ljudi razlikuju u misaonim sposobnostima i mogućnostima pamćenja i u tome su brojne mudrosti. Od tih mudrosti su da zaborav tjera učenika na obnavljanje znanja i ponavljanje učenog gradiva s vremena na vrijeme i sa tim stiže nagradu i stepene kod Allaha ﷻ i povećava svoje razumjevanje u tom znanju i uporaljuje između tih lekcija i onih koje je poslije naučio dok mu se sve to ne učvrsti u pamćenju.

Prenosi se od 'Alije ibn Ebi Taliba ؑ da je rekao: *"Posjećujte se i ponavljajte među sobom hadis i nemojte ga ostavljati da se samo pamti."*²⁰⁸

Od Ibn 'Abbasa ؑ se prenosi da je govorio Se'id ibn Džubejru: *"Izađi sa nama do palmi!", pa bi rekao: 'O Seide, pričaj hadise!' pa sam rekao: 'Ja da govorim hadise a ti da gledaš', pa je rekao: 'Ako pogriješiš popraviću te'."*²⁰⁹

Se'id b. 'Abdu-l-'Aziz je kritikovao el-Evzaine kolege govoreći: *"Šta vam je zašto se ne sastajete, zašto ne ponavljate?"*²¹⁰

Prenosi se od Alije b. el-Hasana b. Šekika da je rekao: *"Bio sam sa Abdullah b. el-Mubarekom u džamiji u hladnoj zimskoj noći pa smo ustali da izađemo i kada smo bili na vratima džamije potsjetio me je na hadis ili sam ja njega potsjetio pa smo tako jedan drugog potsjećali i preslušavali sve dok nije došao mujezin i proučio ezan za sabah."*²¹¹

²⁰⁸ El-Hatib el-Bagdadi: *El-Džami' li ahlaqi-r-ravi ve ādabi-s-sami'i*, 1/236.

²⁰⁹ Isto, 2/269.

²¹⁰ Isto.

²¹¹ Isto.

Od Ebu Abdullaha Dža'fer b. Muhammeda se prenosi da je rekao: *"Srca su zemljište a znanje njegove sadnice a ponavljanje njihova voda pa ako se uskrati od zemlje voda, osuše se sadnice."*²¹²

Od ez-Zuhrija se prenosi da je rekao: *"Ono što uništava znanje je zaborav i neponavljanje."*²¹³

Od Halila b. Ahmeda se prenosi da je rekao: *"Nastoj da ponavljaš ono što upamtiš više nego što nastojiš da ponavljaš ono što ti je u knjigama."*²¹⁴

Rekao je Imam en-Nevevi u svojim savjetima učenicima: *"Neka ponavlja ono što je napamet naučio, stalno misli o tome i neka se drži koristi koje je iz toga izvukao i neka se druži prilikom ponavljanja sa onima koji prisustvuju predavanjima kod šejha."*²¹⁵

Rekao je Imam Ibn Džema'a: *"Oni koji su redovni na predavanjima kod svoga učitelja treba da ponavljaju ono što su naučili od koristi općih normi, pravila itd., da ponavljaju riječi učitelja među sobom jer je u ponavljanju velika korist."*²¹⁶

Ovaj naš govor ćemo ovdje završiti potvrđujući jednu važnu stvar a to je da nikad nije dovoljno bilježenja i pisanja znanja po listovima i njegova pamćenja jer znanje nije u knjigama ono je u glavama i to znanje ne napušta svoga nosioca gdje god otišao i on se može okoristiti sa njim kad god ga zatreba.

²¹² Isto.

²¹³ Ibn 'Abdu-l-Berr, *Džamii' bejani-l-'ilmi ve fadlihi*, 1/108.

²¹⁴ Isto.

²¹⁵ Imam en-Nevevi: *El-Medžmu'u*, 1/38.

²¹⁶ Ibn Džema'a, *Tezkiretu-s-sami'i ve-l-mutekellimi*, str. 229.

12. Staloženost i stid

Staloženost i stid su obilježja s kojima treba da se ističe učenik od svojih kolega i komšija i on ne treba da se zabavlja sa njima niti da se upušta u ponižavajuće stvari koje će mu narušiti njegovo mjesto i njegov ugled. Treba da se drži lijepa odgoja, da se okiti blještavilom znanja i da se udalji od besposlenih stvari.

Džabir رضي الله عنه prenosi da je Allahov Poslanik صلى الله عليه وسلم rekao:

عَنْ جَابِرٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «...وَيُحِبُّ مَعَالِيَ الْأَخْلَاقِ، وَيَكْرَهُ سُفْسَافَهَا»

"Allah voli lijepo, a ne voli glupo ponašanje."²¹⁷

Prenosi se od Omera رضي الله عنه da je rekao: "Učite znanje i učite za znanje smirenost i blagost."²¹⁸

Od Malika se prenosi da je rekao: "Dužnost je svakom učeniku da posjeduje: blagost, smirenost, strahopoštovanje i da slijedi stazu svojih prethodnika."²¹⁹

Rekao je Imam el-Hatib el-Bagdadi: "Učenik koji uči hadis mora da ostavi igru, besposlice, izlaganje na sijelima glupostima, smijehu i grohotnom smijehu, stalnu šalu i pretjerivanje sa njom a dozvoljeno je od šale nešto malo i rijetko i ono što je zanimljivo a da ne izlazi iz granica pristojnosti i obrazovanja a stalnost, prekomjernost i blesavost u šali koja raspaljuje srdžbu i vodi u zlo je pokuđeno. A česta šala i smijeh umanjuju ugled i smanjuje ozbiljnost."²²⁰

Prenosi Imam El-Adžiri od Sufjana b. Ujejne da je rekao: "Ako je moj dan kao dan bezumnog i moja noć kao noć neznalice koja mi je korist od znanja kojeg sam naučio."²²¹

²¹⁷ Taberani, *Mu'džemu-l-evset* (6906); El-Hatib el-Bagdadi, *El-Džami'u*, 1/91.

²¹⁸ El-Hatib el-Bagdadi: *El-Džami' li ahlaqi-r-ravi ve adabi-s-sami'i*, 1/93.

²¹⁹ Isto, 1/156.

²²⁰ Isto.

²²¹ Imam el-Adžiri, *Ahlaqu-l-'ulema*, str. 51.

Rekao je Imam Ibn Qajjim el-Dževzije: *"Učenjak i muftija su najpotrebniji blagosti, smirenosti i staloznosti jer su im te osobine odjeća njihova znanja i njihova ljepota a ukoliko ih izgube njihovo znanje je kao golo tijelo bez odjeće."*²²²

Ono što povećava važnost da se učenik odlikuje sa staloznošću jeste to da je učenik hafiz Kur'ani-Kerima jer je hafiz počašćen od Allaha ﷻ sa tom titulom, on treba da poštuje Allahovu Knjigu koju mu je Allah ﷻ podario da nauči napamet.

Prenosi se od Fudajl b. Ijada da je rekao: *"Hafiz je nosioc islamskog bajraka, ne dolikuje mu da se zabavlja sa onima koji se zabavljaju niti da bude nemaran sa onima koji su nemarni niti da se upušta u besposlice sa besposlenjacima iz poštovanja prema istinitosti Kur'ana."*²²³

²²² Ibn Qajjim el-Dževzije, *'Ilamu-l-muveqqi'in*, 4/200.

²²³ Imam en-Nevevi, *Et-Tibjanu fi adabi hameleti-l-Qur'an*, str. 44.

13. Druženje sa dobrima

Druženje sa dobrima je korisno druženje i na ovom i na onom svijetu. Bratstvo koje je zasnovano na ljubavi prema Uzvišenom Allahu ﷻ, savjetovanju, dobročinstvu i bogobožnosti je trajno bratstvo.

Kaže Allah ﷻ:

أَلَا خِلَاءَ يَوْمَئِذٍ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ إِلَّا الْمُتَّقِينَ

"Tog Dana }e oni koji su jedni drugima bili prijatelji postati neprijatelji, samo to ne}e biti oni koji su se Allaha bojali i grijeha klonili." ²²⁴

Zato je Poslanik ﷺ potsticao na biranje lijepog društva i da se koristi njihovo dobro prijateljstvo. Ebu Hurejre ؓ prenosi od Allahovog Poslanika ﷺ da je rekao:

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: ﴿الرَّجُلُ عَلَى دِينِ خَلِيلِهِ، فَلْيَنْظُرْ أَحَدُكُمْ مَنْ يُخَالِلُ﴾.

"Čovjek je na vjeri svoga prijatelja pa neka svako od vas dobro pogleda s kim će se družiti." ²²⁵

Ebu Se'id el-Hudri ؓ prenosi od Poslanika ﷺ da je rekao:

عَنْ أَبِي سَعِيدٍ، أَنَّهُ سَمِعَ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: ﴿لَا تُصَاحِبْ إِلَّا مُؤْمِنًا، وَلَا يَأْكُلْ طَعَامَكَ إِلَّا تَقِيًّا﴾.

"Ne prijateljuj osim sa vjernikom i neka ne jede tvoju hranu osim bogobožni." ²²⁶

A učenik je najpotrebniji lijepog društva koje će mu preporučivati strpljivost u traženju znanja i opominjati ga kada zaboravi i savjetovati ga kada pogriješi i upućivati ga kada se oklizne jer musliman je ogledalo svome bratu a čovjek je jak preko svoje braće. Prijatelj je onaj koji te vodi za sobom pa ako bude dobar

²²⁴ Ez-Zuhruf, 67.

²²⁵ Tirmizi (2378), hadis je hasen; Ebu Dawud (4833); Ahmed (8028); Tajalisi (2696).

²²⁶ Tirmizi (2395), hadis je hasen; Ebu Davud (4832); Darimi (2057); Ahmed (11337).

odvešće te ka dobru a ako ne bude upropastiće ti i vjeru i ovaj svijet i zaokupiće te sa ovosvjetskim stvarima od školovanja i korisnog obrazovanja a to je ono što primjećujemo kod nekih učenika čija je želja za učenjem popustila i čije ponašanje se pokvarilo i čija se narav iskvarila nakon što su bili veoma dobri ozbiljni i vrijedni. Ako tražimo razlog svemu tome vidjećemo da je sve to zbog uticaja prijatelja koji su kao kovački mjeħ od kojeg samo šteta dolazi.

Ebu Musa el-Eš'ari ؓ prenosi od Allahovog Poslanika ﷺ da je rekao:

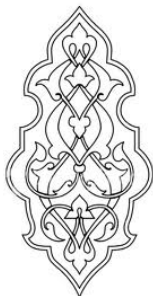
عَنْ أَبِي مُوسَى، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: ﴿إِنَّمَا مَثَلُ الْجَلِيسِ الصَّالِحِ وَالْجَلِيسِ السَّوِّءِ، كَحَامِلِ الْمِسْكِ وَنَافِخِ الْكَبِيرِ، فَحَامِلِ الْمِسْكِ إِمَّا أَنْ يُحْدِثَكَ، وَإِمَّا أَنْ تَبْتَاعَ مِنْهُ، وَإِمَّا أَنْ تَحْدَ مِنْهُ رِيحًا طَيِّبَةً، وَنَافِخِ الْكَبِيرِ، إِمَّا أَنْ يُحْرِقَ ثِيَابَكَ، وَإِمَّا أَنْ تَحْدَ رِيحًا خَبِيثَةً﴾.

"Primjer dobrog i lošeg sagovornika je kao primjer onog koji nosi miris (misk) i onog koji puše u kovački mjeħ pa onaj koji nosi miris ili će ti ga dati ili ćeš ga kupiti od njega ili ćeš osjetiti od njega lijep miris. A onaj koji puše u kovački mjeħ ili će ti zapaliti odjeću ili ćeš ružan miris od njega osjetiti."²²⁷

Zato je rekao Imam Ibn Džema'a: *"Učenik treba da se druži sa onim ko će se od njega okoristiti ili sa onim od koga će on koristiti imati, a ukoliko se bude družio sa nekim od koga on nema koristi, niti mu on koristi niti ga zanimaju njegovi pogledi neka na lijep način prekine svoje druženje sa njim odmah prije nego se ono učvrsti, jer ukoliko se učvrsti neka stvar onda ju je teško izbrisati. Ukoliko bude potreban da se s nekim druži neka to bude dobar prijatelj vjernik, bogobožazan, savjestan, inteligentan sa mnogo dobra i malo zla, lijepog ophođenja i sa malo*

²²⁷ Muslim (2628); Buhari (2101, 5534); Ebu Davud (4829); Ibn Hibban (561, 579); Hakim (4/276); Ebu Je'ala (4295); Begavi (1175); i dr.

*ljutnje, ako zaboravi posjeti ga, a ako ga posjeti i pomogne ga i kad je potreban utješi ga a kada je mrzovoljan oraspoloži ga."*²²⁸

²²⁸ Ibn Džema'a, *Tezkiretu-s-sami'i ve-l-mutekellimi*, str. 212.

Sadržaj

5	Uvod i predgovor
9	Vrijednost traženja znanja i položaj učenika
10	Kur'anski ajeti koji govore o vrijednosti traženja nauke i položaju učenika
13	Hadisi koji govore o traženju nauke i njenom mjestu
18	Sačuvane izreke ashaba i časnih prethodnika o vrijednosti traženja znanja
21	Vrline učenika
24	1. Iskrenost
31	2. Rad po znanju i udaljivanje od grijeha
38	3. Poniznost
41	4. Poštivanje učenjaka i druženje sa naukom
53	5. Strpljivost na traženju znanja
58	6. Natjecanje u traženju znanja
64	7. Istinitost i povjerenje
70	8. Širenje znanja i njegovo podučavanje
74	9. Skromnost na ovome svijetu
79	10. Čuvanje vremena i njegovo iskorištavanje
85	11. Obnavljanje znanja iz straha da se ne zaboravi
87	12. Staloženost i stid
89	13. Druženje sa dobrima
93	Sadržaj